КОЛХОЗХОЙИ СОВХОЗИЙ БОЛХЛОЙИ! ДЕГIАКХУВЛА ЮКЪАРА ХЬАЙБАЙ БОАХАМ, ЧIОАГIЪЕ ДОАКЪАРА БАЗА, НИЙСА ПАЙДА ЭЦА ДОАКЪАРАХ! ДЕГIАКХУВЛА ДУЛХ, ШУРА, ДАЬТТА, ФУАШ, КХЫЙОЛА ПРОДУКЦИ ЙОАККХИЛГА!

(Сийлахь-боккхача Октябра 47 шу дизара КПСС ЦК ТIахьехамашкара).

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советен орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ШОАТТА 31 ОКТЯБРЬ 1964 шу № 131 (3882).

Мах 2 кап.

ГАЗЕТАШИ ЖУРНАЛАШИ—ХIАРА ДЕЗАЛА

СОВЕТСКИ нахьа кхоьрни хьашташ кхоачашдара парте правительстваси чIоагIа йоакхор бахьан долаш шерагара шерага дукхагIа язде йиш хул вай мехкарча къахьегамхой периодически кепа йоазув. Цхьаккха а мохк бац дуненчIа вай мехка миссел дукха газеташ журналаши арахецаш. Цун ханага а профессега а хьежжа хIара саг Iалашву вайцига периодически изданейца. Къаьстта дика хургда из гIулакх укх шера. хIана аьлча центральни периодически изданей тиражаш лекит йоацаш а хIана. хIара дезала торо хургья шийн хьаштдола газеташ шийн хьаштдолчча хана язде.

Беррагача вай мехка санна, шерагара шерага дукхагIа хул газеташи журналаши яздераш вай республике а. 330 эзар экземпляр газеташи журналаши яздаьд вай Нохч-ГIалгIай къахьегамхоша укх шера, къахьегаш болча дезалех дукхагIбараш периодически изданеш лоьеш ба. КIезига яц республике хIара 1000 сагах пхи бIаьнгена газет е журнал кхоачаш йола нах баха моттигаш.

Укх шера 15 октябре дIадоладенад вай республике 1965 шера газеташи журналаши яздалга. Общественни хьисапе наха юкъе периодически кепа йоазув дIадоаржаду эзараш бола активисташи бувзама болхлойи ба из боккхача доархIамера политически кампани чакхйоаккхаш. Царна тIадиллах сий дола а беххтокхаме а гIулакх — партийни кепа йоазув наха юкъе дIадоаржаделга. Царех тийша да предприятешка, учреждешка, колхозешка, совхозешка хIара къахьегамхочуига. хIара советски дезалга царна эшаш дола газеташи журналаши дIакхачийтара гIулакх. Из кхета а деш шоай низ ца кхоевш шоашi каралаьца дика гIулакх бокъонца кхоачашдеш хила беза периодически кепа йоазув наха юкъе дIадоаржадеш бола беррига общественни активисташи бувзама болхлойи.

Дукха да хIанз вай городашкеи юрташкеи бахача нахага дIакхача деза газеташи журналаши. Цудухьа хаддаза, пропаганда а еза хIара периодически изданена, хIара газеташ надечунга дIакхача беза общественни хьисапе наха юкъе газеташ доаржадераши бувзама болхлойи.

Къаьстта доккха гIулакх да партийни кепа йоазув наха юкъе дIадоаржадар хIанз, советски халкъ шерра йоаржаль коммунизм хьалхеш доллача хана. Цудухьа вIалла да йиш йолаш дац не доккха гIулакх общественникехи бувзама болхлоехи тийша дуталга. Партийни организацеша шоай кертерча декхарех цаI лара хIа деза наха юкъе газеташи журналаши дIадоаржадар.

КПСС XXII съезда решенеш тIа, парте Программа тIа чIоагIа белгалъяьккхад коммунистий а беррагача советски наха а теоретически политически боарам лакхбе безаш хилар. Цу хьалашка чIоагIа теркам тIабахийта беза наха юкъе кепа йоазув дукхагIа дIадоаржадара, вIалла могийта йиш яц из гIулакх формально, кампанейски леладе гIертилга, газеташи журналаши яздалга ше хиннача боарам тIа дита гIертилга.

Партийни кепа йоазув наха юкъе дIадоаржадара гIулакх сихагIа чакхдаккхар духьа газеташи журналаши квартала, их шера яздайта гIерташ моттигаш кийслу цхьайолча предприятешка, колхозашка, совхозашка. Кепа йоазонна язлулга чакхдаьккхад аьнка Iехам бар мара хIама хилан цу жорча балхах. Цудухьа партийни организацеш декхарийла я беррагача кепа йоазонна залуча наха газеташи журналаши бIаргча шера яздергдола гIулакх вIаштIехьдаккха. Соахка а укх шера а газеташи журналаши яздаьча беррагача нахага тIадоагIача шера а яздайта деза уж.

Газеташтеи журналаштеи пропаганда елга вIаштIехьдаккха а цу гIулакхага хадданза бIаргленаш хила а декхарийла я партийни организацеш. Газети журнали язде безам болаш воло цхьаккха саг вита йиш яц уж яз ца дайташ. Партийни кепа йоазув наха юкъе дIадоаржадара гIулакх пропагандистски агитационни балха опыт йолча коммунистагта тIадилла деза партийни организацеша. Газеташи журналаши ца язьяча сага тIадилла йиш яц кепа йоазув наха юкъе дIаржаделга.

Партийни кепа йоазув наха юкъе дIадоаржадара гIулакха юстара латтийта йиш яц профсоюзни комсомольски организацеш. Цар шерра дакъа лаца деза газеташтеи журналаштеи пропаганда еча, кепа йоазонна кулгаш яду нах дукхагIа хилийтара чIоагIа оарцагIа яла еза.

ТIеххьарча хена цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи моттигаш нийслу укх шера периодически кепа йоазонна кулгаш яздаьранна газеташи журналаши хаппахьа дIа ца кхоачаш. Къаьстта дукха я цу тайпара моттигаш Наьсаре районе. Из гIулакх тоаде деза. Массанахьа а вIаштIехьдаккха деза хIара газети журнали яздаьча сагага арадаьнначча дийнахьа а уж дIакхоачилга.

Газеташи журналаши наха юкъе дIадоаржадеча хана белгалдаккха деза кепа йоазон болхлой декхар хIанз чIоагIа лакхдалар. ШерагIа, вIоаргагIа хьахьокха деза цар советски нахар, коммунизм хьалъяра советски наха доаттабу къонсам, Кердалар, хьалха латтар хьаллаца деза, тIехьадисатоа, зулаштоа духьал бала беза. Газеташ язераша сакъердаме а пайдане а йола материалаш хилийта еза хIара номер тIа.

Кепа йоазон лоархIам лакхбар, из шерра наха юкъе дIадоаржадар — на да парте хьалхашка оттадаь декхар. Беррига низ тIабахийта хIара советски дезалга газеташи журналаши дIакхачийтара!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕЙ ФРАНЦУЗСКИ КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕИ ВИКАЛИЙ БЕСЕДА

26—27 октябре КПСС ЦК беседаш хилар Советски Союза Коммунистически партен Французски коммунистически партен викалий. КПСС оагIонгахьара дакъа лаьцар КПСС ЦК Хьалхарча секретара Л. И. Брежнева, Президиума члена, КПСС ЦК секретара Н. В. Подгорне, Президиума члена, КПСС ЦК секретара М. А. Суслова, КПСС ЦК секретара Б. Н. Пономарева, ФКП оагIонгахьара дакъа лаьцар Политбюро члена, ФКП ЦК секретара Жорж Марше, Политбюро членалла кандидата ФКП ЦК секретара Ролан Леруа, ФКП ЦК члена Жак Шамбаза.

Вежарий доттагIаллецеи гуччалъярча къамаьлаши чакхъяьлар беседаш.

Шинна а партена хьаштдолча дешаех дIа-юха дага а ьлар, информаци а елар делегацеша. Делегацеша бакъдир мишара, тайп-тайпара общественни строяш йола паччахьалкхенаш машаре лаьуа, гера дIадаккхара тIехьа, коммунизма ядеш котъяхар духьа марксизма-ленинизма принципий, 1957-ча а 1960-ча а шерий московски совещанеи Декларацеи Заявленея ларда тIа дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цхьоагIо бахьан долаш дIахо а цхьанна къовсам лоаттабе, коммунистически болхлойи партей дерда дунен халкъашта юкъера совещани кийчъелга дIахо дахьа шоай партеш кийча хилар.

Шинна а парте хьакхайкадир КПСС-ай ФКП-ейи юкъе латта вежарашха дола гIулакхаш, традиционни доттагIален бувзамаш вIаши юкъера тоашом дIахо а чIоагIбе партеш кийча хилар.

ЛОА КХЕРАМЕ ДАЦ НОРИЛЬСКА

Лоа юха социадеш йола керда устройстваш хьаьй Заполярни городе Норильске. Рудникий карьерашта, заводашта, стройкашта гонахьа хьалъяьй лоа сецадеш йола «кикрадин». Рудникий карьераш, заводаш, гIишлош коммилаьча къаьстта шоай тайпарча картащца чуераяь я укказа. Царех цхьанраша духхьал юха мара сецадац лоа, вокхар, миха низах пайда а оаш, лай гуввзш хилийтац. Иштта машинаньъйи гIонаькъийи дIоаххала льй шоай тайпара пхи метр лакха карташ. Решетка хьисапера цар панелаш лаьттара шиъ метр хьалъяйяь я. Михо, цу юкъе гIолла чакх а буьлаш, машинаькъаш тIарен гIонаькъаш тIарех лоа дIаккхуьь. Хьалха доккха лоа диллачул тIехьагIа Норильске баха эзараш нах ара а баьле улицаш цIенъеш хулар. ХIанз из бохх беш 140 машина я кIезига мара йоацача механизаторий штатапа. Цу тайпара царна доагIача даькъа кхачац 30 процент лоа мара. Вож дола лоа города гонахьа юхасецаду е гонахьа ергаяьхха яьча картий пондъосталпа михо дIаккхуьь. Норильски цуина гонахьара моттигаш дарцах лораяра балхаш деш я цу даькъе гIоргаьлина волча специалиста Кузьмин Петра кулгалдеш йола лоа сецаду опытно-тохкама лаборатори.

(АПН).

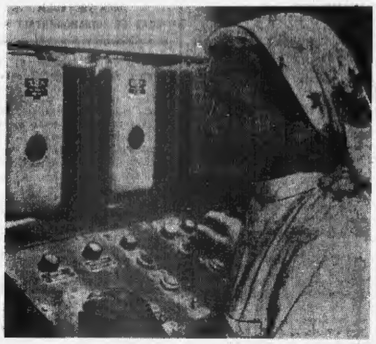

Пятигорска гаьна йоаццаш 65 гектар хулача майда тIа хьалъеш латт оалхазарий фабрика. ХIанз а тIехь болх бе йоаденнай бройлераш яха котамаш кхеергйола шийтта корпус, хIаьта кастта болх бе йоалургьа кхы бIиь корпус а. «Бештаугорец» яхача города уллувча совхоза ба из оалхазараш леладара бола боккха болхам.

Оалхазарий фабрико укх шера лургда 500 тонн диетически дулх, хIаьта хьатIадоагIача шера 1200 тонн сол[illegible].

Сурта тIа: птичница Антонина Ливинская. Дерригача балхашта вехаш шийн яро торе хулийт цунга 20 эзар кIорига Iуйал те.

Н. Шулепова сурт. ТАСС фотохроника.

ХЬАЙБАШТА ДIАЙХА IА ДАККХА МОТТИГ

Наьсарен производственни управлене «Назрановский» совхоза хьайбашта фу йоакхо ю а помещенешта ремонт миштта ю а хьожаш хилар тхо укх денош.

Эттара хьалхагIа Алти-Юртарча отделене дахар тхо, хIана аьлча совхоза доаккхах дукхагIа дараш цу отделене да.

Отделене хонтора юкхе я ферма. Тхона бIаргагу тиша, топпар хьаханза, кIир тоханза, ий тоаданза йола база, воа лаха пи бIаьгаргта кагий Iаса.

Укх базана маца ремонт е дага да шо, аьна хоатт оаха отделене управляющега нов. Харсиевга.

— Iаьсий чудохка моттиг ца хилараx укхана ремонт е йиш йоацаш даьгIад тхо. Дукхьал Iаьсашта лаьрхIа хьалъеш шиъ корпус я тха отделене, хIаьта уж ль а яаллехьа къаьнача базе Iочудугартда оаха Iаьсий, йоах нов. Харсиева тоаеш латтача базагахьа кулг дIа а хьувкхаш. Цунга хьажа дехх тхо. Укхаза сихбенна база тоаеш боахк болхлой. ХIанзчуа тIехьагIа довкъар деккаш йола нийи е еза цхьан секце чу, бетон а йотташ хIийле тоае еза.

Иштта кийча йоацаш я 200 етт чубоала безаш йола база а. Укхаза чура наькъаш да тоаде дезаш. Бакъда, къаьстта доккхий кхоачамбоацараш нийсделар тхона СМУ-5 яхача организаце хьалъеш латтача базе. Из хьалъеш йолча проектах лаьрхIад цу чу доахан дIа ца дехваш леладе. 170 бежан чухоашаргдолаш я база. Бакъда, база чу доахан дIа ца дийхкача мегаргдолаш дац, хIана аьлча цементах яь кийш лоха я, уж кIалхьардаро сихха дIаюкъаргья, ния болча доахана всалдараш тIадутаргдац доакъара. Цудухьа совхоза кулгалхоша доахан дIадехкарглолаш чIоагIаш йоккха лаьрхIад бIоагIех, из де тушаш бац СМУ-5 кулгалхой.

Цул сошгIа хийцахьа доахан арахъара хьатIа а утташ цу нийшкара доакъар дуаргдолаш пенех хьалъйергйола шиташ техай. Уж Iаллымате чIоагIа хийра я. Мух хийцпа чуухаргболаш ба. Чура тхов боацаш ба. Кораш-ниIараш а хIадегIадаш.

Шоай декхар дизза кхетадаьдац гIишлонхоша. Тхов тIа йилла шифер дукхаканха чакх ца доагIаш я, цига гIолла ладар чуухаргда.

Иштта клеткаш йиизе, кнагаш тоханза я Iаьсашта лаьрхIа хьалъеш йола база а.

Маца даргда шо базаш хьанъяь, аьна хаьттача 7 ноябрь тIаккхачалехьа йистейоаккхаргья оаха уж ши корпус, йоах мастера нов. Ахриева. Цунна хет 4 — 5 бетта е йиш йола гIишло шоаш биззача 7 бетта еш хилча из дезача цIейиа дика «совгIат» хургдолаш сапна.

Доахан деттача «Карусель» яхача электрически установкапа лаьрхIа деш дола цIенош 15—20 ноябре мара йистедаха дага бац уж. Уж кхоачамбоацараш сихха дIадаха деза совхоза а СМУ-5 яхача организаце а кулгалхоша. Общественни гIулакххашта шоайчарна санна оарцагIбоала а Iаина дика кийчо е а еза цар.

М. ЗАНГИЕВ, Х. АРАПИЕВ, Б. АРЧАКОВ.

10 бетта план—114 процент

Сийлахь-боккхача Октябра 47 шу дизара сийна къахьегама вахте а етта болх беча Грозненски автогенно-карбидни завода коллективо доккхий толамаш даьхад. Таханарча денга валови продукци арахецара итт бетта план 114 процент кхоачашъяьй, планаца нийсдича 13 процент лаккхъяьй къахьегама овсарле, продукцега дIадоар 2 процент лоxдаьд цу бару тайнача коллективо. ХIаьта Октябра совгIата лаьрхIа планал совгIа итташ эзараш сомаш кходе а вIаштIехьдаьннад цун. Шей сийна йоаржаьча цу хьалхе яьхкай нов. Оганесов начальник волча карбидни цеха болххоша. ХIана декабрь бетта чутах болх беш йолча цу цеха коллективо 10 бетта планал совгIа дукха бIаьш тоннаш боккхача маьхера карбид арахийцай, кхоьий дукха материалаш, бедал, электроэнерги, кхыдараш. Уж толамаш дакара дикагIа къахьегаш Октябра цIейна вахъа боагIа цеха аппаратчикаш Сагестов Александр, Устарханов Iаьла, Ботвинкин Николай, дукха кхыбараш. Смена задане 130—140 процент кхоачашъю цар.

М. БОТОВ.

ОКТЯБРА СИЙНА

КХАШКАРА БАЛХАШ ЧАКХДОАЛАШ ДА

Хаппахьа дIа а деладаь дикагIча агротехнически хана чуйицар хьажкIаши свекла iШьла производственни управлене XX-ча партсъезда цIерахча тха колхоза къахьегамхоша. ХьажкIаш 400 гектара тIеи шекара свекла 250 гектара тIеи яр тха колхозе. Оаха планах паччахьалкхенга 2100 пунт хьажкIий йохка езача ехар 3 эзар пунт. ХьажкIаш кхееш а уж чуцаш а къаьстта хьинарегIа къахьийтар Ломалиев Iаьла хертера латтача механизированни звенос.

Дика кийчдаьча лаьтта 800 гектара тIа дIалийнад «Безостая-1» яха кIа. Ялат дIадувш даккхий толамаш даьхад дикагIча механизатораша Ю. Мусиева, Д. Месаева, Н. Курцева, А. Ломалиева, кхыбараша а.

БIаьсти цхьаккха гектар яха езаргйоаршш хIанзе а беррига лаьтта аьба кIал яха лаьрхIад цар. Цудухьа беррига низ тIабахийта къахьег трактористаша Хункаров Аюхьада, Эльдарев Iабдула, Усмаев Шудде, Ахмадов Ахьяда, кхыбараша. Ден норма 140—150 процент кхоачаш ца ен Iац царех механизатор.

Шоай къахьегама толамаш колхоза механизатораша Октябрьски революце 47 шу дизаре деттаду.

В. КАЛАШНИКОВ, колхоза агроном.

Ши кIира хьалха

Сийлахь-боккхача Октябрьски революце 47 шу дузача денна сийленца наькъа яхара къахьегама доккхий декхараш тIайицадар Грозненски «Металлист» яхача завода коллективо. Уж декхараш хана хьалха кхоачаш а деш валови продукци арахецара итт бетта план 20-ча октябре кхоачашъяьй цо. Арахецача продукцега дIабоада мах лохбарах кхоадь ахча массехк эзар сом да. Итт бетта планах лаьрхIа хинначул совгIа арахийца продукци 42 эзар [illegible].

Московски предприятей коллективаш болам хьал а лаьца шерра социалистически ях йоаржаьй завода цехий, участкий коллективаша арахецача продукце эффективность лакха хилийтара. Цу даькъе къаьстта дика толамаш даьхад вокхагIволча мастера нов. Сергеева кулгалдеча механически цеха коллективо. Валови продукци арахецара итт бетта план а ши кIира хьалха кхоачашъяьй цеха болхлоша.

Б. МАГОМАДОВ.

Ялат дIадийна даьннад

Сийлахь-боккхача Октябрьски революце 47 шу дизара сийна шерра социалистически ях а йоаржаь Шелковски производственни управлене «Червленский» яхача колхоза механизатораша доккхий толамаш даьхад. ТIеххоачашъяьй гуйран ялат дIадера план. КIа 745 гектара тIеи муkх 606 гектара тIеи дIабийнаб цар.

ДикагIа къахьийгар механизатораша Пимичев Александра, Катов Василе, Беляйкин Матвеа, кхычар. Денна 40 гектараш шагIа ялат дIадувра цар агрегаташа.

Ялат дIадувшшехьа диплапар царна аьбь ахара гIулакх а. Къаьстта сихденйад уж укх тIеххьарча хана. Планах 670 гектар аьбь айе езача хIанзалехь аьяьй 470 гектар. Нохарашта тIехьатайса маккаши дискови лущильникаши долаш оах лаьтта колхоза механизатораша. БелгалбаккхIе беза дикагIбола трактористаш Вушин Иван, Киселев Александр, Богдашкин Николай, кхыбараш. ИхелагIа ноябрь тIаккхачалехьа деррига кхашкара балхаш чакхдаха лаьрхIад колхоза къахьегамхоша.

Г. ЗАКИРОВ.

Октябре цIей сийна лаьжача социалистически яхье хьинар долаш къахьег «Чечингсельстрой» треста СМУ-1 прораб Петросов Георгий керте волча участка коллективо. Грозненски района чуIе цIенош хьалдеш йолча коллективо хIанзале дикка котало яьккхай — 24 квартира йола пхьа цIе хьалдаь довллаше а хIанз иззамо долча пхьаьккха цIенна ларда йоллаш ба Петросова участка къахьегамхой. Цул совгIа, 200 Iетта лаьрхIа цхьа кхий а да цар укх ленешка хьалдаь а баьнна совхоза дIалуш.

Шоаш тIалийца лаккара декхараш хенал хьалха кхоачашдеча доккхий гIулакхаш карагIдуна Куриндин бригадир волча комплексно-хозрасчетни бригадо къахьегамхоша. Юкъера лаьрхIача хIара бетта гIишлошъяре балхаш 130—140 процент кхоачашду цар.

СМУ-1 участкашта юкъе къаьстта дикагIа лоархIаш я прораба Петросова участок. Цо тешал ду управлене дIа-юха луш йола Шо бийрикк дулла хана деиз цунга хилаpo.

Сурта тIа: комплексни бригада дикагIа бола каменщикаш Фалин Юрийи Дьячко Александри шоайлагIча цIен пенаш дотта доладеш боахк.

И. Плиева сурт.

РУЗКЪА КХОДУ

Укх шера къаьстта дика къахьегаш я «Сунжанефть» НПУ коллектив. Цхьа дезал санна барт тайна къахьегаш ба тха промысле эрсий, гIалгIай, кIирай, нохчий, иштта кхыча къамех бола нах. Октябра дезача цIей сийна тIайийна социалистически декхараш тоамна кхоачашдаьд.

Валови мехкдаьтта даккхара итт бетта план 25 октябре кхоачашъяьй мехкдаьттахоша. Планах лаьрхIачул совгIа хьалъяькха мехкдаьтта итташ эзараш тоннаш я. Хьадоаккхача мехкдаьтта тоннага дIабола мах лох а беш, къахьегама овсарле дика лакхъяьрах укх шера паччахьалкхена кхоаьь ахча 88 эзар совгIа сом да. Къаьстта дика къахьегаш ба группови установкай белакхагIбола операторш нн. Евтушенко, Попов, слесараш нн. Гарковенко, Самойленко, операторш Ф. Журавлев, А. Радченко, Б. Власов, иштта кхыбараш.

И. ЕВКУРОВ, «Сунжанефть» НПУ промысле геолог.

ДОШ ЧIОАГIА ДА

Укх шера 900 гектара тIа гуйрен кIа ялаташ дIаде декхарийла ба Уус-Мартана производственни управлене «Гехинский» совхоза кхоалагIча отделене болхлой. Дика вIаштIехьбаьккхаб укхаза механизаторий болх. КIоарга аьба, дика цамагадаьккхача 830 гектар совгIа волча лаьтта тIа дIадийнад кхо кIа, мух, кхыдола ялаташ.

ДикагIа къахьег Октябра цIейна сийленца накъа бехара яхье баьннача трактористаша: Алиханов Абайа, Мацаев Мемиза, Салтирова Ахьмада. Норма 32 гектар йолча 40—45 гектара тIа ялат дIадуа цар кулгалдеча хIара агрегато. Тоамe кхоачашду шоай декхараш сельхикапа Мусостов Томас, Васа Хьасала, дIаубу тIаккхухьача Дзаев Iалаудина кхычар. Цхьан-шин дийнахьа доаргда тха ялаташ вIадийна. Йоаcав 70 гектар мара яц. Йоах механизатораша. ЧIоагIа да цар дош.

Дика вIаштIехьдаьккхад отделене бIаьсти культураш дIаера оаша лаьтта оахалга. План 500 гектар йолча хIанзе 400 гектар совгIа лаьтта аьхад укхаза.

П. КУНИЕВ.

Советски Союзе гIолла

КРАВАША МОХК ХУВЦАР

Крабаш — форда промысла вагара маьхерча продуктех цаI. Советски Союзе уж йоах Камчатка форда йистошкара гаьна воацаш. Крабаш кхыча районашка яха дIаяхьа хьалхагIа а дуккказа гIийртаб. ХIаьта юххера а укх тIеххьарча кхаь шера аьттув баьлар цунна: Кольски залива къилбаседенгахьарча даькъа тIа дIа а йихьа дIахийцар 200 гаргга камчатски краб а цхьа миллиони ах миллиони Iовна буртиги.

Баренцово форда чура крабаш чутаръе йиш йола моттиг лиаззе хIана яц аьнна йоккхагIа я Камчатка малхбузен даькъа тIарча форда чура цар лоапача моттигаш. ДIаккхаьара гIойленагIа а йоккхий крабаш, цар шоашта аьттув болашагIа йола моттигаш юхаш дох.

Дальни Востокерча промыслашка хоачан бассейнаш хьалъяьй чугIолла Iоухаш форда хий а валаш. Кхычахьа дIаяхьалехьа цу чу лоаттаеш ихьа ха йоаккхийт крабашка. Дальни Востокера Мурманске дIаккхуьь уж «ТУ-124» яхача самолеташна хаьи чуухийташ кислород а холаш йолча кинга аквариумашка а ехке. ДIайихьа крабаш юхьхьанца Дальни Зеленцашкарча СССР Iилмий Академе Морской биологически института аквариума чу йохх. Укхаза дIаIам уж Баренцово форда хина. Опыте кхьахьекхад, крабашта мехкал лулаш ца хилар: дерттIа хIана хуь, кана йоах, увазнIена фу тосс.

Форда чу Iочухенале крабашта фосташ ду. Цу районе чкъарий лушпаш болча мурмански кхыча мехкийн рыбакашна кхийназа арадаьккхад шоаш хьакйтача крабашта тIера фосташ дIаладари фордала уж юха чуэецари дехаш.

Крабаш кхычахьа дIаяхехьар— чкъаьройн форда хьайбаш мехкал хургдоеца дIаIомалара оттаьача паччахьалкхен еррига плана доакъоех цаI.

(АПН).

ВОЛГО-БАЛТ ЙИСТЕЯЬННАЙ

МОСКВА, 29 октябрь. (ТАСС корр). Волго-балтийски хин никъ эксплуатаце хьаэцара болх чакхбаьккхаб РСФСР Министрий Совета председателя заместитель И. Е. Воронов керте латтача паччахьалкхен комиссе. Йолхача хиш тIарча флота РСФСР министерствера ТАСС-а корреспондентага хоам баьчча тайпара массаза болх беррига болаш Волго-балт хьаьцаш актана кулг яздаьд.

Къаьна «Мариинка» хийцача Волго-балтийски хи новкъа гIолла тохкам беча пхе бетта дукха беза мукъ кхухьа 500 кема а долаш кхоъ-ах эзар совгIа кема дахад. Цхьан миллионал хIезагIа боапача мухьах мукъадьннад кхьлабасеза-Малхбузен машинаькъаш. Хи тIа гIолла уж дIадахьар дукха деррагIа хиннад. Хи кердача наькъа тередашка хьежаш хиннаб укх шера Волго-балта тIера [illegible].

Волго-балтийски хи наькъа яьча тохкама эксплуатаце тахьъехад цуи гидротехнически гIирсаш эзамеах чакхъялар.

ТАДЖИКСКИ КОНСЕРВАЙ 106 МИЛЛИОН БАНКА

Тайп-тайпарча консервай, компотий, сокий бIаь ях миллион банка кийчъергья укх шера Таджикистана ворхI консерваш комбинато. Уж кийс миллион банка дукхагIа я соахка хинначул. Консервай дикка дехха дагъа сибиракашта Дальни Востока бахача нахан дIаяхьуьйт таджикски предприятеша. Польшага кхоачаргъя таджикски компотий 150 эзар банкаи бекъабаьча сома 425 тонни. Чехословакига — 160 эзар тонн бекъабаь сом.

(АПН).

1,5 МИЛЛИОН ТОНН ДУКХАГIА

Дикача къахьегама толамаща кхаъ йоагIа Октябра дезача цIейна Гудермесски локомотивни депо коллектив. Итт бетта план толамца кхочашъяй цо. Йиъ эзар совгIа беза мукх тIабола поезд дIаяхийтай. Цар планал совгIа дIабиихьа мукх цаI ах миллион тонн я. Укх бетта машинисташа кходаь доагор 670 тонн я.

Производственни партхомо итогаш йича гучаляьнид цу ловех хьалха латта коллектив из хилар. Хlана сийдеш доска тIа яьккхай из. Уж толамаш доахача къаьстта дика къахьйтар машинисташа ин. Люжина, Иванова, Евдокимова, слесараша ин. Курбанова, Бротова, кхычар.

Российски Федераце 30 миллиард фонде а дика дакъа доац коллективаща рационализатораша. ХIанзалца хьа цар балха юкъейихьай 68 рационализаторски предложени. Цар пайчахьалнхенча баь пайда 17 эзар сом ахча я. ДикагIчарех доархIаш рационализатораш ба ин. Баваев, Сергеев, кхыбараш.

А. ХАЛУХАЕВ.

Яхье хьалха латтараш

Шу бутт совгIа ха я Нохч-ГIалгIайчен промышленноста предприятешкарча, гIишлошкарча, транспортерча, юрта бохамерча бIаьш коллективаша дакъа лоацаш йола Октябра сийна ньожа социалистически яхь дIайолаена.

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, Къилбаседа-Бавкала совнархоза, облсовпрофа президиума 1964-ча шера III-ча квартала яхьа итогаш йир. ДикагIйола предприятеш белгалйир тайп-тайпарча совгIаташца. Масала, Российски Федераце Министрий Совета, ВЦСПС карара кара теха ЦIе байракхи 12275 сома хьалхара ахчан совгIати делар валови продукци арахецара план 104,1 процент, товарни продукци арахецара план 106,7 процент кхоачашъяьча, къахьегама овсарле 3,5 процент лакхъяьча, хьадоаккхача мехкъаттаген гаатен дIалодар 3,1 процент лохлаьча «Октябрьнефта» нефтепромыслови управлене коллективана.

ШоалагIча квартала дийецича валовни товарни продукци арахецнйга лакхдаьча, продукцега дIалодар 4,4 процент лохдаьча Грозненски слюдяной фабрика коллективана юха а енкай совнархозен облсовпрофен карара кара тела ЦIе байракхи 7 эзар сома хьалхара совгIати.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советен облсовпрофен карара кара тела ЦIе байракхи ахчан хьалхара совгIати доккхад гIишлой-монтажни баьхий задаин 140 процент кхочашъяьча цаьха хьашташ кхоачашдеча управлене гIишлой-монтажни участка коллективана.

Машинаькъа транспорта коллективашта юкъе дикагIчарех лаьрхIай Грозненски вагонни депо коллектив. Цунна еннай Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советен облсовпрофен карара кара тела ЦIе байракх, хIаьта Къилбаседа-Бавкала машинаькъа управлене совгIата лаьрхIа хлазамболлаш ахча чьожалаьд цу депо коллективана.

Ахчан шоллагIа совгIаташ деннад Грозненски крекинг-завода, «Грознефтегаза» нефтегазни управлене, Гудермесски хлебозавода коллективашта. ХIаьта, Грозненски химически комбината, «Старогрознефтен» «Гудермесен» нефтепромыслови управленей, «Грознефтехимзаводы» ахача объединене производственно-энергетически контора, «Чечингушводстрой» треста гIишлой-монтажни управлене, Гудермесски быткомбината коллективашта хьожадаьд ахчан кхоалагIа совгIаташ.

Облсовпрофа президиумо ший решенех республикански Сийлен доска тIа яьхай 34 предприяте коллективаш. Царна юкъе я совгIаташ дена ерига предприятеш. иштта Новогрозненски Грозненски теплоэлектроцентралий, Гудермесски локомотивни депо, «Севкавстройтранс» объединене, Магистральни газопроводай управлене, Грознефтегеофизика треста, Наурски мехлесхоза, № 1 йолча шурий совхоза, кхычар коллективаш.

С. ЧУХАРЕНКО.

ШоалагIа я деза совгIат

Социалистица ахлагIча шера дика къахьегама толамеш даьхад Грозненски слюдяной фабрика коллективо. Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 47 шу дузача ден сийна тIакийца социалистически деххараш толамца кхочашдаь ... Валови продукци арахецара итт бетта план 13-ча октябре кхоачашъяй фабрика болхлоша. Къахьегама овсарле дикха лакх а еш арахецача продукцега дIадаьд мах лохбарах укх шера пачхьалкхена кходаьд дукха эзараш сом ахча. Цхьайтта бетта план ферхIлагIча хоабрага кхоачашъяра берашра шийш тIабахийта къахьегаш а фабрика коллектив.

Иштта дика къахьегача коллективана, кхоалагIча [illegible] баьча балха итогаш йича, шоалагIа я хьежалый совнархозен облсовпрофен карара кара тела ЦIе байракхи ахчан премии. ЙиълагIча квартале а из байракх карара ха алийтара къахьегама темпаш ахь тIа лакхъеш болх беш я коллектив. Уж къахьегама толамаш доахача къаьстта дика болх барца белгалъяьннай мастераша ин. Шарапьева Дарье Васильевнаси Ти... Татьяна Николаевнаси хулу сменаш. Цар итт бетта план кхы а хьалха кхоачаш а еш дика совгIат кийчдаьд Октябра дезача цIейна.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДОТТАГIЛЕН ЧIОАГIАЛ

ВАРШАВА, 29 октябрь. (ТАСС-а КОРР). В. КУЗНЕЦОВА хоам бу:

Селхан культуран Iилман Двореце польско-монгольски доттагIлен митинг хилар. Митинге баьхкар МНРП ЦК хьалхара секретарь а МНР Министрий Совета председатель а волаш Ю. Цеденбал керте латта МНР партийно-правительственни делегаце членаш, ПОРП-а ЦК хьалхара секретарь В. Гомулка, Политбюро членаш ПОРП-а ЦК секретараши, кхыбола боккхий партийни паччахьалкхени деятелаш.

Митинге къамаьл даьча В. Гомулкас белгалдаьккхар, Польшен МНР-н оIашагIъюзаран социализман машарен юкъара идеалаш, юкъара хьашташ исторически декхараш МНРП а ПОРП а политикина ларде латта юкъара марксистско-ленински принципаш хилар.

Социалистически лагерен дунен коммунистически болхлен омаберболца ниа сених латт аьлча, из латт, аьлар ораторо, цар чаккхоахача гIулакхий цхьоагIо хиларах, юкъарча дагалаттарий дукха, халкъий маьIтIато бахьан болаш, машар, прогресс, социализм бахьан долаш империализмаца лоаттабу къовсам цхьоагIо йолаш хиларах. Социалистически лагеран дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламан юкъе мета барт оIашагIа цо кхетийташ дола гIулакхаши къовсамаш дIадаха деза. Вахаро ше хьалхадоакка из.

Социалистически лагера керттера низ ба, йоахар дIахо ПОРП-а ЦК хьалхарча секретаро, Советски Союз. Дагахьа чIоагIа раьза а волаш укхаза белгалдаккха безам ба са, КПСС XX-чен XXII-чен съездий решенешта хьежна КПСС-он Советски правительствеи лелаеча политика генеральни никъ а хIаьта иштта вайна хьаштдолаш мел долча дешашта Советски Союзо лоаца позици а боккъонца вай парте, вай правительстве, вай мехка хьаштташа мах хира хиларг. Из бакъдаьл массеха ди хьалхагIа вай парте хулгала викелашй КПСС хулгала викелаши оIашагIкхийттача хана. Вай партешта мехкашта юкъера вежарашха дола гIулакхаши бердатера барт-цхьоагIон гIулакхаши кхы а дукхагIо чIоагIлуш латт.

Вай цу тайппара дог тIейхар, аьлар В. Гомулкас, КПСС-ен Советски правительства кулгала юкъе хиина персональни хувцамаш парте чухьарча демократе ленински принципаш кхоачам а еш даь хиларах. Новкъоста Хрущева ше отставке кхийта аьнна даь декхар кхоачашдаьд КПСС ЦК-ас, цу гIулакхо диаза бахьанаш а долаш.

Ю. Цеденбала ше къамаьл деча хана мадарра дийцар тахан социализма материально-технически базе хьаьра декхар кхоачашдеш дийлача монгольски халкъа къовсамаш вахарах. Капиталистически болцача наькъаца дегIахьара Ленина хьехам тха мехка чакхболкхига оIалла дагадоха а йиш хургьвар, аьлар цо, пролетарски диктатура эгтара хьалхарча мехкаш — сийлахь-йоккхача Советски Союзаца тха мехка къоагIон доттагIалли хиннадеца.

Марксизма-ленинизман пролетарски интернационализман ларда тIа латта МНР-н ПНР-н юкъера вежарий доттагIлени айххача бартцхьоагIони гIулакхаш, аьлар Ю. Цеденбала, хIора шера шераэш кIоарглуш да вай шинна а халкъа праза.

ПОРП-ан МНРП-снен юкъера гIулакхаш ше дунцаш, оратора аьлар, юкъарча лерхIарийн марксизма-ленинизача юкъарча идеологен ларда тIа латта вежарий барт-цхьоагIо я шинна а партена юкъе. Вай шинна а парте, аьлар цо, шоай теоретически практически гIулакхашка тешаме чаккхбоах 1957-ча а 1960-ча а шерашка хиннача коммунистически болхлойн партей Московски совещанешта коллективно оттабаь генеральни никъ. ДIадахача шерашка лийнача гIулакхаша диаза хьахьекхад из никъ ниийсен чIоагIлен хилар.

МНРП-о а ПОРП-о а санна, лаккха мах бу КПСС йIаьхийча опыта дунен халкъашта юкъерча лоархIама, цо лерхI, КПСС XX-чен XXII-чен съездий исторически решенеша хунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн болама теорен практикане юкъе мальхера даггъ даьна хилар.

Юххера шой къамаьл чакхдоалаш оратора аьлар, дукъала атта цIенхаиттара халонаш социализман коммунизман сийлахь-доккхача гIулакха когалон дукъа дIайоахаргйолаш, вежарашка йолча марксистско-ленински партей керда совещанин кийчъяри чакхъяьккхари пайдане лоархI монгольски халкъа-революционни парте. Оаха лерхI, марксистско-ленински партей юкъера гIулакхи декхари сенах латт аьлча, из адамий правера кхоале бакъан долаш, дерригача дунен тIа машара гIулакх когдаккхар дукъа вай мугIарий цхьоагIо массе оагIорахьара чIоагIъера хьадача мукъаншен гIулакхашцен новкъостал доах латташ хилар.

«СЕРДАЛО»

2-гIа агI. 31 октябрь, 1964 шу.

Нохч-ГIалгIайчен Йоккхача химе корта ба Грозненски химически комбинат. Советски Союзерча шийха тара йолча предприятешта юкъе технико-экономически вурайтта показателех йийттнена хьалхарча моттиге латт тха комбинат.

Дика кампьхал а йоалаш кара а ерзаьй лаьрхIачух тIех а яьккхай спирт дакхара II ергIан проектни мощность. ЛерттIа дIадоладеннад полиэтилен доаккхилга, хIаьта химически комбинате доаккхача фенолаген ацетонаген дIалодар Советски Союза кхыча предприятешкарчул кIеаигагIа да. Валови продукци арахецара итт бетта план дика кампьхал а йоалаш 20-ча октябре кхочашъяьй. Ца грозненски химикаша баьккха боккха толам ба.

Технологически процесс дерттIа дезилта Iалаш а деш, технологически персонале болх дика баь химнабецаре, химически аппаратура ерригача комплекса болх боккъонца тайна лийнабецаре кхоачашхургдацар уж доккхий декхараш. Уж декхараш кхоачашдара чIоагIа лоархIаме я ремонтни служба, цу служба керттера дакъа дола тха центральни ремонтно-механически цех — комбината эттара дукхагIа мах бола цех.

Тха цеха коллективо дика кхетадеш шийна хьалхашка оттадаь декхараш Iалаьмате боккхача лоархIаме хилар. Цунна хIахалехьа а дукха хIамаш карагIдаьннаь. Комбинате эттара хьалхарча юкъелхай цех коммунистически къахьегама коллектив яха сийлен цIи яккхара йолча социалистически яхье а. Болх болабеппа итт шу дизара хетадаьча комбината юкъарча фестивальни хьажаре хьалхара моттиг яьккхар центральни ремонтно-механически цеха коллективо, иштта яьккхар цехо социалистически яхье хьалха латтарашта телаш бола карара кара тела комбината ЦIе байракх а.

Комсомола Заводской райкома Сийлен грамотей мальхера совгIата а хьожадаьйташ Заводской районе хьалхара моттиг яьккхар Юрий Раницкий керте латтача коммунистически къахьегама коллектив яха цIи лелаеш йолча комсомольско - кагирхой бригадо.

Новкъосташа чIоагIа лоархIаш а сий деш а ба тха хьалха латтараш, къахьегама ветеранаш коммунисташ Юрий Раницкий, Баудия Цуцаев, Виктор Степанов, Василий Давыдов — слесарий бригадираш, Николай Ботманов — электросварщик, иштта кхыбараш.

МалагIа декхараш да тха цехо кхоачашдераш? Тха декхар да технологически а кхыйолча а оборудованена шийш ханнахьа планово - предупредительни ремонт яр. Цехе я фенол, ацетон, полиэтилен доаккхача оборудованена ремонт ю специализированни ремонтни участкаш, аппаратурей вентиляционни оборудованин химически лорарьо участкаш.

Цехе шерра баьржаб рационализаторийн изобретателийн болаш. Наггахьа мара йоцаш цех ремонтага плавах дIадахийта лаьрхIа рудкъа бетта-бетта чухнаха ца доаккхаш. Планах хийхIар 65006 сом хиннача метте, сентябрь бетта 55587 сом мара дахийтадац ремонтни балхашка, венна аьлча 14,1 процент чухнахьа даьккхад ремонтага дIалодар. Социалистически декхарех 110 процент мара ца хиннача метте, 115,1 процент кхочашъяьй [illegible].

Прогулаш оаш нахаца, балха ледарле лелаерашца, шоашта аьттув лехаш каст-каста болх хувцарашца къовсам лоаттабар хьакъехьа Николаевски судостроителаша дIалоадаь дика гIулакх вай республике эттара хьалха хьалаьнар центральни ремонтно-механически цеха коллектив. Комбината ерригача цехашца а хьалаьцар тхо. Тха инициатива могайир КПСС Грозненски горкома бюро.

Боккха, даза, цхьабакъда, сийлахьа болх тхоашта тIалаттилга дика кхетадеш да тхо. Балхах бIу ца къонабеш, деган уралтта ба вах.

Городен республикан кхыча предприятешка а оаха санна дикра къовсам лоаттаба безар балхах дог лазаш боацарашца, телха гIулакхаш лелаерашца. Балха дисциплина талхаерашца оаха къовсам лоаттабу, бакъда, уж цу дена дукха санна а хилаш, цо кхыча предприяте сатийша балха итт. Из хургдоацаш сорале [illegible].

Болхлой кхетош лелорбараш цехерча балха техника - экономически хьекхаваш чоаларш доккха бериг долаш хIана да болхлоша дешара гIулакх оIаштIехьдаккхар. Тха цехерча берригача болхлоех алам дешаш ба общеобразовательни школашка, техникумашка, институташка.

Цехе вальстта дукха торлаш тIабахийтаб болхлой балха тоелал лакхъяра. Бригадирий школашка, коммунистически къахьегама школашка дешаш ба тоелагIа бола дукха болхлой.

Тайп-тайпара гонълаш Iеваь иттаж слесараш, газо-электросварщикаш ба цохо. комбинате эттара хьалха коммунистически къахьегама ударникаш хиина новкъостий Игнатьев, Троицкий санна бола царех цхьабараш мастерашта хьалхара а хийца балх бе хоин ба.

Миштай дIахо тха планаш? Гонтара доккхий декхараш да дIахо йодача хана кхоачадица дезаш тхона хьалхашца латтараш. Кастта ергахьхха тоан йоаллургйолаш я спирт даккхара хьалхара ергIа, хьалье йоаллургья пол-этилен даккхара шолагIа ергIа. Массаш а санна, центральни ремонтно-механически цеха коллективо сийленца кхоачашдергда шийна хьалхашка оттадаь декхараш.

Б. ИСТОЕВ, [illegible].

ДИКАГIЧУН СИЙ ДУ

Лечиев Исропал ханна дукъа вокхха ваш. цхьабакъда доахача къахьегама толамех дика йовзаш а СМУ-7 коллективана цун цIи.

ВорхI шу да Лечиев Исропал газосварщик вола.

Цхьаккха бутт хIабодац Исропала шийш балха задани тIехкхоачаш ца ва. зани 150 — 160 процент хул цун хьожнаш, — боах СМУ-7 механика Кутырев Валентин Михайловичо.

СМУ-7 балха вена кхоачаш кхо бутт а баладе Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Сийлен грамота елар Лечиев Исропала. цу совгIато кхы а сов хьакхав Исропала хьнар.

ВорхI шера чухь цахалдаш хьалхле лелаги хьовсагIа из, хIана коммунистически къахьегама ударник ва. 1959 шера дена КПСС член хиларах тарра СМУ-7 партийни организаце хIана шолагIа хержав коммунист Лечиев Заводской района къахьегамхой депутатий Совета депутатахла.

Тешаме чакхлоакх цо шийна тIадилла декхар. Болх беш а Грознерча кооперативни техникуме цхьоалагIча курсе заочно деша вагIа Исропал.

Газосварщика болх боакаш цо овсача слесара а электрика а балхаш ду цо. Цхьа никъ а болх ца беш захьа йоалв декъаш вал Исропал. Цо болх бе Iомабу кердабарна балха бакха къона болхлой: газосварщикаш, слесараш, электрикаш, кхыбараш.

ХIана, Октябрьски революце 47 шу дузача ден сийна тIайийца декхарех хана хьалха кхоачаш а даь хьинаво болх беш ва газосварщик Лечиев Исропал.

А. ДОДОВ.

Боахамашта лаьрхIа

СТАВРОПОЛЬСКИ КРАЙ. ХIара бутт массаза бола дукхагIа хул Новопавловски колхозий юкъарча гидролизни заводе арахеца продукци. Йоакъарий дрожжей цехо хIара дийнахьа 3—4 тонн арахеп, хIаьта антибиотикий ... 5 тонн препарата.

1965 шу чакхдоаллаш арахеца хьайбаш лелабара эшаш йола йоакъарий дрожжеш антибиотикаши шоза дукхагIа хургья.

ХIана завода продукцех пайда эцаш 20 колхоз совхоз я.

Сурта тIа: йоакъарий дрожжей цеха химигIйола лаборанткаш Анна Ивакина, Лина Купавера, Вера Дудкина.

ТАСС фотохроника.
Е. Шулепова сурт.

ФОРДА КIОАРГАЛЕНИЙ СОВГIАТАШ

Тихоокеански чкъарий боахамаш океанографен Iалма-толхама института Владивостокски музее ера къулбелхен фордаш чура гулъь дукха экспонаташ.

Царна юкъа — иштта шера ца шийлу «Венерий кхор» яха муIа агIа корала — кхоача шера кхиссанера йоакхха ега пластина. Дяткьего даьча сирача догамаша тамашийна а хоза а хилар чагадехийт Iана шелаше корий кхоташ тIа оттадаь сурташ. Тонкина бализа чу хул корала.

Нептуна «кхабилг» яха губка тара я боккхача, бинтъага, хьабоа тIабегIар санна ког а барIаш болча бакала. Из «кхабилг» йоассе ниэ кхоачергбац, хетаргахьа фордий даьда — Iалаьматерча Нептуна мара. Цунна чуваш... кхо нилар хий. Цигтача а далматес — лангуста. тайп-тайпара сигал бесса сийнен карминно-цIен — бесац дола пиццараш а бедараш йоакха хоза цIирг а долаш йола Iалаьмате йоккха рак а. Шийш вехкаш а тIехьа 70 сантиметр йIаьхи я из.

ЧIоагIа уйлн е дог дайташ я раковна моллюскаш. Царех цхьанчица укх тайцара эпизод чийсьалар. Хи чура яьккха из сей шера палуба тIа Iоккессар. Дийа а доацаш цунна уллув кийсбенабар хи чура хьалбаьккха 3 сантиметр сома маиальски муш. Цхьа тIаккхоссаенмача моллюско хоадабир дукха цхагалаш оIашагIдийза хиина муш.

Ши ди доадар ихтиолога Веселова Леонида тIехбаьнна хана чкъаьра — эволическа фордашка мара ца хулаш а юхе гIов уллача тIехнагача хишна мара ца нзаш а бола вилбиеш кхувсалург. Из чкъарийг — тамашийна дика масца да дийнц организм гонахьарча хIамашца тарлуш цилар хьахьоккхара. Кхувсалургаш цхьадаш санна лел. Шоашта ка кIемо лаха евзаш хилча аьтта а йоал. Латта гIолла хлуесе а душ гетта дика лелалу. Сов кадий деле, чкъьохнагаш киво гучадаьхаца берда йистерча гаьний сияш тIа а тхьоврсаш тIа кхувсалу. КIезиг-дукха а хвараш хьича цу сальоте шоаш дагIача моттигашкара Iо чу я кховсалайн, хи чу ден уж, дин букерча гIоинад чу...

Музе — цу хьар совгIа тайпа чкъарий, фордашкара хьайбаш организмаш.

Андрей ЧУХАРЕВ.
(АПН).

«Агитатора блокнота» ноябрьски номер

Кепа тоха араьнна подписчикашка дIайоахийташ я КПСС Нохч-ГIалгIай обкома идеологически отдела «Агитатора блокнота» авгIадара ноябрьски номер.

КПСС Центральни Комитета ковнаца хьеллалу номер. Укхаза я 1964 шера 17 октябре араьнначча «Правда» яхача газета тIера «КПСС меттагIа баргбоаца ленински никъ» яха передовая статья.

Блокнота тIа да Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 47 шу дузача денга даьда толамаш хувцаш йола республика къахьегамхой рапорташ, «Сийлахь-йоккхача Октябра шерашкара деррагача дунен тIа гIолла» яхача темах йола цифрайи бакъдарийн подборка.

«Зе ца деш бола бе» яхача рубрика кIал кепа тохай КПСС обкома промышленно-транспортни отдела заведующе Правенье аьхъ «Москвичаша хIадоладьа шерах хьаллаца» яха статья. Иштта номер тIа я Грозненски химически комбината директора Л. Шилова «Республика химически индустре флагман» яха статья.

«Специалисташа хьахам бел» яхача рубрика кIал кепа тохай экономически Iилмай кандидата В. Маевна «Продукцега дIалодар — волхоза лоархIамера показатель» яха статья. «Къахьегама автадок ...» яхача раздела юкъе дукха материалаш я: нефтемасловавода оператора А. Волошиных язьь «Сийлахь никъ» яха И. Константинова очерк, «Лермонтовский» совхоза механизировании бригада бригадира О. Газиева язьь «Инициативан пуилв цхьаиа прогрессивни технологи» яха корреспонденци, иштта кхы материалаш. «Лоаман йоI, тхьанаш лоаркхеле» яхача рубрика кIал я И. Газиева «Марьяма наха сердало» яха корреспонденци. «Агитаторий заочни семинар» яхача разделе Iилма коммунизма беседай дакъа методически указанеш а, иштта политически просвещене ЦIен консультанта К. Павлова «Дувцаргда вай агитатора хон тIа болаш хиларах» яха статья а.

Агитатора новкъостала еннай 1964 шера ноябра бетта ергIача беседай тематика.

КОНАКОВЕ, ВОЛГА ТIА!

300 киловатт низ болаш йолча хьалхарча блока оборудовани оIашагIъедда а яьнна, цо болх иштта бу хьожаш латт Конаковски ГРЭС-е.

...Цхьа бIаьн яхайтта километр вахе хьаз столицера Ленинградски шоссе гIолла. Аьтта оагIорахьа хьожаву укх тайпара йоазув тIадолча стрелко: «Конакоопрессстройтахьа». Никъ бола сатийначен шийн гуйранарча цIо бесса - IажагIча дукхарца сийрдаьннача хьуна юкъе гIолла. ТIаккха хьу кхоача а дийа, хьалхашкахьера, тIаьр-юкъе санна, гучайоал оIаштIардавза цIенош дагIа Конаково яха къьнара городок. ГРЭС мичай укхаза кхаш хеташ леха везаш. ДIахьожжашехьа а бIаргагургйолаш я из. Доккхача Волга берда йисте Iалаьмате йоккха хет из даьха, ци бIаь метр хIана яц аьнна, турба а йолаш.

Пишло хьалъеш латта найда... Хьа я уц, кIа я ух бола мукх тIабола антенашиаш. Къаьстта цхьа га а дах тIабоалабаьча машинаькъа тIа цхьа хIаноаш чуйола яьккхаш Iойоассеш латт. Тайжа бу болх деза аьшкабетони доккъош атта дальнйлеш а шоай моттиге Iотlалехкаш а болча крана. Юкъ-юкъе шоаш болаш хилар хьахойт электросварщикаша: сийгаш дIаухийташ лелха электросварка цIераш бIаргагу кхоале йолча а йийкхача а хана.

«Новкъост! Дунен тIа хIанзалца хилаза йола тайпа электростанци я хьо хьалъеш воллар!». Пишленхошка аьнна уж дераш доккхийча алапашка язьаь керттерча корпуса тавна йоацдаш ягIача цинта тIа.

Белгала да цу тайпара тепловой электростанци цхьанна а мехка ца хилар. 2400 эзар киловатт низ болаш хургья Конаковски ГРЭС. Цига оIашагIйолаьргьа хIарачун 300 эзар киловатт низ болаш йола 8 блок. Москве, Калинине, Ленинграде гIоргйолаш 15 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги йоахаргьа цо хIара шера.

ХIанз йоккха событи хьатIакхачарга хьежаш я цхи эзар гIишлонхочех латта коллектив: тахан-кхоана энерги яла езаш я хьалхара блок.

Ма цецйоакхкаш а чолхане а ба цо гIирс! Миллиметра эзараргIа дакъа лоархIаш лийслеш хьалхьача дозтъента дакха яра укхаза металах хьажь йоалла массех тоннага дIаьлхейнца йола йоккхий конструкцеш.

Кевза оборудоване технологически хIамера юкъе эттара хьалха хинт яй. Цун дард кIоартта лаьттах Iочухай, хIаьта урагIьхай из — шийттаза оIаштIараьча цIенонта ниисса хургйолаш. Бизза мукх тIабилакта, алхха цхьан сахьата цу чу Iы хила еза 950 кубически метр хих. Ца Iы турбина чу йоагIаргья гIехьаьнна критически параметраш а йолаш — давлени 240 атмосфера температура 560 градус.

Турбинаген генераторген хьожаш хилча, готтагача аьнна доане тIа гIолла кхоаха оIаштIараьча кIенонта ниисса хургйолаш урагIа ваза веза. Укхаш машинни зале доал дераш монтажникаш ба. Вергара керттера болх хIана баь баьннаб, машинаш хIакъайлай, цхьабакъда, цIаькха а кхы цIаькха а хьожаш ба слесараш, долха хIана дер тIа хий хьожаш. Iалаьмате сиха — минута кхо эзар гобаккхаш — кхестаргья массеха тонн еза ротораш. хIаьта уж оIашагIйоахача хана оIашмта а гIалат вала йиш яц.

Турбинистий бригадана керте латт М. Н. Поляков. ХIана къевина, бIаргсаьнаш доадкаш волча цо тхьаь ших шу хьалдагIа Iомадир монтажни гIулакх. Делелар. Болх бир цхьан шера а, шоалагIча шера а, хIаьта цуа

ЙОККХАГIА ЙОЛА ТЕПЛОВОЙ ЭЛЕКТРОСТАНЦИ БОЛХ БЕ ЙОЛАЙОЛИЙТАШ Я

гIехьагIа иштта дIахоссар цо цу сатийна йоацача професса ваха. Кхычахьа а дукхаха нах. Мехка центральни районашка, Урала городашка керда хьалъеш латтача электростанцешка цапаш дIаухийтаеш хинав.

— Бригаде вахагIа вор малав, — аьнна даьча хаттара Михаил Иосифовича уйла а ъа, хин делар:

— Хала да цо къовсталее. Александр Сошин хила а мег. Цун цхьа шиш тайпара, дика уйле я гIулакхаца. Цхьаьккъ болаш, хьаькъал долаш саг ва. Ши Владимир — Осокин Иванов — къона ба, хIаьта уж а балха уйра нах ба. МоллагIа оаш хьайцача а, воло ергйолаш саг ваш...

Цу дийнахьа къамаьл хилар гха верхолазий бригадираца В. А. Никитинца. Станце распределительни устройствага энерги хьоргйола проводаш хьалъехкаш йоалар цун бригада. Теннача, йIайха спецовка тIадоххаш волча бригадирах сатийна саг хетар. Цхьабакъда, трактораша проводаш эзача хана 55 метр лакхача мачта тIа кадай хьалтIа ... ва, цига хьекхача шийача машинна дукхаш ... ваах шийн новкъосташца цхьана сохха провосаш хIагIоагIйир цо.

Дукха за йий Iа ер болх бр?

— Дукха за я, — аьлар Всеволод Александровича. — Верхолазгера хьавалаьваннав со.

35 шу да цун, цхьабакъда, оIашта волча хана хержача профессеца хIана а безам ба цун. Ше Вермера вола из а хиннав тайп-тайпарча монтажашка. Из хиннав кIи деза КПСС XXII-ча съезда цIерах йола Волжски гидроэлектростанци, хунен тIа йоккхагIчарех йола Ангара тIера Братски ГЭС цьалъеш.

ХIанз Конакове дукха ба ужжаьо, гIишлонех шоай цIи лоархIаш бола нах. Хьо тайна саьар цар шоашта лоархIаш а [illegible].

Гаьна дац Конаковски ГРЭС-а болата дега болх белабергбола ди. Монтажникашта а эксплуатационникашта а хIана дагадоаллар керттера дош да: болх шишта бер-кьегI цхьанидахьа а сеца моттиг йодда трубопроводаш йоаххача ьыро, цхь болча турбинан генератореи?

Цхьабакъда, эттара дикагIа волча итт специалиста, кхыметтел бIаьнцева а доаттьалургбацар цу тайпара тIедьекац. Цхьмоалла дикагIа хоацаш энергетикий гIовчий хургба приборех. Цар йиш хулийтаргья турбина подшипникашна бача балхага гайнара «ладугIа», цьагуххаш дола хийа доагора автоматически ийсез, дукха кхыйола операцеш кхоачашъе. Яь йоакха йоаххуш йола трубкаш малагIча хьале тIа я хойтам йоаха тIахьонан доаттабеча иштага сигналаш тергьа 1600 термопаре. Доккха тоапача хIагIа чу латт из щит. Укх чу я ерриг приборашн сигнальни лампаш. Уж болх ваь, цхьан оагIора леставо, моттига тара йолча пульташ. Дежурни инженеро геттара дика къовсташ уж. Приборашо новкъостал ду цунна хьаштдолча минута «ше набарра» яй а, турбина а, генератор а бIаргаго, оттадь режим лоаву а лоацаш хи а де дезар де а.

ГРЭС-а керттерча корпуса арахе гIолла, ай боалаеча оагIорахьа Iоаххала йола сийрда IалаьмагIа боеар хьекха шера турба. Цу чу гIолла дIахухаргда доагор — къулбецьеш дахьтан чехашпаре даьхха Iадинь газ. Из йоагIаргья Московски гIоаргарь кьаьетто хьайдалача газопровода чу гIолла. Станце резервни доагор — мазут.

Iалаьмате дукха энерги йоаккхаш йолча Конаковски ГРЭС-ас СССР Европейски даькъа бIарчча энергетически система (ЕЭЭС) оIашагIдоалаш долча доакъон цаI хургда. ГРЭС-ера Ленинграде йодача шиа балча электропередачо оIашагIъяьккхарьа оIашагIйихийта Къилбаседа - малхбузен энергосистемех ЕЭЭС-н. Тешаметта хургья дукха районаш электроэнергица Iалашъелга.

— Кхагга а технически болашта а лидача тепловой энергетика дахьара боккъонца хIана дунен тIа карагIдаьннараша кхоалара хургья Конаковски ГРЭС, — боах гIишлон начальника Н. П. Галочкина.

Шийн кадмерин никъ 33 шу хьалдагIа бергга а 8 эзар киловатт мара низ боацаш йола тепловой электростанции хьалъеца дIабодаьб, волча дукха но хилам ... а хоза хет.

А. МЕДВЕДЕВ.
(ТАСС-а корр.).

г. Конаково,
Калинински область.

ТОЛАМ—ИЗ БОЛХ ВІАШТІЕХЬБАККХАР

«Гудермесский» ахача совхоза коллективо дІайийца социалистически декхараш лакха за: 17,5 эзар центнер шура, 7 эзар центнер дулх Даьхенга дохка дезаш, цуьнах ах йол а йолаш 56 эзар центнер гІоза доакъар кийчде дезаш. 10 эзар тонн шекара свекла шекара заводе дІакъа оацит ба совхоза болхлой сецардетта аьхалгІча шера.

Уж декхараш кхоачашдаро 10 бетта гаргга хьинаре къовсам лоаттабаьб болхлоша, механизатораша, совхоза кулгалхоша.

Юххьанцарча итогаша хьахьекхад «Гудермесский» совхоза къахьегамхоша шоай декхараш толамца кхоачашдар. Шаьла управлене боахамаш та юкъе хьаллархчарца гуйрана дІадаьш йола культураш дІайийна баьнаьб уж. Укх шера хала хьалаш хинадале а фийг бола ялат чуэцара балхаш ханнахьа кхоачашдийд. 45 эзар центнер валови ялат даькхад. ХьажкІаш чуйца яьннай, ялато лаьрхІа хьажкІаш хьувкъаьра ялат тІехкхоачашъяьй. Шекара свекла, дулх пачхьалхенга доккара пла-наш а иштта тІехкхоачашъяьй. Цо чІоагІа гІадбитаб совхоза болхлой, кулгалхой.

Иштта даькар цар уж толамаш? Юххьанца дІа-юха кийсйир кадраш, механизатораштa, болхлошта, кхычарна хІаранена вІаьлар цунна доал дулургдола участок. Масала, 3-ча отделене тракторни бригаде бригадирала хьожаваьв коммунист Бантаев Іаьла. ДукхагІйолча тракторащ тІа шин сменах бергболаш хьаькъалца вІаштІехьбаьккхар цо болх. Сихденна ялаташ чуэцаш лаьтача ханача гусеничан трактораша лаьтта оахар, хІаьта уж машенаш аб дийнаьба ялат чуэцаш хиннераш а. КхоадагІча отделене управляющи волча Магомадов Эмеде цахадлаш ше тІакъожам доаттабиъ бийсана деча балхашта. Цудухьа из отделени совхозе аггара хьалха чуйца яьлар ца бола ялат, хьажкІаш, шекара свекла, 20-ча октябре гуйран ялаташ дІадийна а даьина хІанз толамца оахаш я аьб.

Цу гІулакха дика наькъ яьлар укхаза кхетамца кийчьаь йола кхоаккама агитаци а. Хоза кийчдаь гургнолча моттигашка хьалтехадар социалистически декхараш, лозунгаш. Хан-ханнахьа арадувл центральни усадьбера «За урожай» яха пентажет, «Крокодил» ахача газето бергбоах, футтарбу къахьега ца лоираш, балха тІехьа буьлараш, дисциплина телхаераш, кхыдола харцаьхьара гІулакхаш лелалу совхоза болхлой. Иштта бригадашка, фермашка дика вІаштІехьбаьккхаб из болх. Баст-каста арахец моллеш, къахьегама листокаш, пенгазеташ.

ХьажкІаш, свекла чуэцаш цІенъеш къахьегама доккхий толамаш даьхар коммуниста Стойчев Ивана кулгалдеча коммунистически къахьегама цІи лелаеш йолча тракторни бригадо. 34 саг чувоагІаш йолча цу коллективо шийн къахьегамца хьокхам тел кхыча бригадашта. Ялаташ чуэцачех дІадувчех къахьегама йоккхий коталонаш яьхар механизатораша ин. Самарцева, Рашидова, Дакаева, Селимсултанова, Федотина, кхычар.

Агротехнически дикагІйолча хана дІайийнай 1950 гектара тІара гуракхьа дІаюв культураш. ХьагІадоагІача шера хургдолча ялата ларл чІоагІа дІаьдлай совхозе. Дахкхара хьувкъамаш чуэца чІоагІо яьй механизатораша. хІаьта цу гІулакха къовсам бола а бекнаб...

Пачхьаьлкхен рузкъам хьурмат ду совхозе. Цудухьа совхенах дІадахийтадац алапи. Юрта боахама шу пайда а беш чакхдоалаш лаьтт совхоза къахьегамхошта.

— Къахьегамхой балхах материальни безам болийтар толама ларл я, тха болхлоша зика къа а кьег. пудухьа цар алапи доккха а да, — йоах совхоза керттерча агронома нов. Рябова.

Да а да из иштта, масала, свекла лелаеча Адамов Шахида звеное тІайийца социалистически декхараш да цоаш лелаеча майдан хІара гектара тІара 250 центнер свекла чуэца езаш. Шийн декхараш кхоачаш а тІехкхоачаш а дир звеноc. Совхоза бухгалтере баьча лоархІамо хьахьокхаш да плановни хьувкъамал сонгІа ькхача свеклах дола ахча а долаш звеной хІара члена алапи 345 сом хилар.

Адамов Шахида звеной къахьегамо тешаме хьахьеккхача тайпара къахьегами рузкъеи кІезигагІа дІа а дохийтаьц кердача техникаца свеклана гІулакх даро вІаштІехьдоалийт цу культура бокха хьувкъам чуэца. Иштта доккхий толамаш даьхад Радуев Хьумейда кулгалдеча совхоза хьажкІаш лелаеча звеное. План 19 центнер мара йоацача 100 гектар майдан хІара гектара тІа 35 центнер хьажкІаш хьалкхейир цо. Дукха рузкъа дІа а ца дохийтаьш дика хьувкъам чуйначa цу звеной чледаша алапел совленах а дика ахча эцаргда.

Цу тайпарча рeзультаташа болхлой безам айбу. Укхаза боккхача лоархІаме я материальни безам болийтара стимул. Совхоз вІаьхий я йи а дика бах — из да боахама хьакъалца доал дар.

ДІадаха юрта боахама шу «Джалка», «Шалинский» санна йолча йоккхийта совхозаша хьалаш «Гудермесский» совхоза санна хиннадале а доккха зе деш чакхдаьккхар. Соахка 470 эзар сом зе хиннад «Шалинский» совхоза, «Джалка» совхоза — 450 эзар сом. Цу тайп-тайпарча результаташа цхьан совхоза уж толамаш дахчоеи воах шийне доккха зе дареи къайле сенах лаьтт кьегІ ахача дешай уйла ейт.

Хьурмат дац пачхьалкхей сомий, шера сомех эзараш хул. Нагахь санна «Гудермесский» совхозе укх лениошка ялат чуйца даьннада-ле «Джалка», Шалинский совхозаш ка хІанз а чуэцаза бІаьш гектараш хьажкІаш я.

Иштта доккхий толамаш даьхадале хьайбай продукташца дІадоларбланал лакхагІа да «Гудермесский» совхозе. Из участок хоаллал тІехьалатт. Фермашка болх бе хьожабаьй дикагІбола коммунисташ. Шин бутт гаргга цар баьча балха результаташ хІанз гуш да. Уж бахалехь совхозе дийнахьен буси 1600 килограмм шура йоаккхаш хиннача ветте сентябрь бетта 2000 килограммага дІахоачаш лакхъеннай из.

Селханчуа дикагІа тахана болхбар, хІаьта таханчул дикагІа кхоана толамаш дахар ахача дешай тІехьа я «Гудермесский» совхоза коллектив.

М. АЛБОГАЧИЕВ,
тха собкорр.

Доккхача вахара чубода никъ

Александр АРСЕНЬЕВ,
РСФСР педагогически Іилмай Академи вице-президент.

Советски хела йоазон тІа, кхыча мехкий пресса тІа а санна, шерра дуаш малагІа вывод е йоагІа школено, нагахь санна хІара итт шу массаза доал даьха знаней боарам шоаш лакхлуш хилча, яха дош.

Советски педагогашта гуш да, дешара ханаш йІаьх а ец, Іилмано-технически прогресса тІехьаада йиш йолаш школа ца хилар. Цул совгІа: Советски Союза школай лакхерча классашка дешаш йоакхха за цхьа шу лоацъяьй. Цхьабакъда, хІанзарча темпаща Іилма, техника, культура дегІаухаш хуле, кхьметтел этара дикагІа йола школа йистеяьккхар а, нагахьа санна цо вилаеш тІа ца еттайолийте, 5—10 шу даьлча тІехьаввиса сар хургва.

Іилмани технически прогресс сихха дегІаахарах советски школено е йоагІаш йола керттера вывод семах лаьтт аьлча, из лаьтт, дешар къахьегамца дийзачул тІехьагІа цо Іилмай ларда йовзийта езаш е школа йистеьккхачул тІеоагІа даш уж тІеттаьлийта дегдоагІаргдолча уйланца дешаш бараш кхебе безаш а хилaрах. Цу тайпара лаьрхІача школа йистеяккхар дешар сацийтар а доацаш, цул цхьан режимагара (школьни) кхыча режимага (ше къаьста дешилга е производстверча балха тІара ца воалаш вузашка дешилга) валар да.

Іилман - технически прогресса хІанзарча темпехи характерахи советски педагогаша еш йола шоддагІа вывод лаьтт юкъерча школа лакхерча классай дешархошкара бизза болх болгеи оацлаш лертІа хулгеи хьадехарах. Из а лакхарча классашкарча дешархошта дешар хьехареи кхетам балареи къаьстача наькъех наІ хулаш лаьтт.

БоргІ шера школо (хІаьта Советски Союзе хилалза ергІоацар бархІ шера образовани ма йий) ІалачІоагІа терие ю тІехьабусача дешархой, чІоагІа къахьег хІара дешархочунга школа толаме йистеяьхийта гІертaш.

Цу шерра програмаш кІезиг ма аларал совгІа, кхы тІа а йоакхагІа вул цхьадола предметаш кІезигдукха хьалхагІа Іомадара четах. Масала, лакхерча классашка иностранни мотт Іомабара ха доацъю. Цхьабакъда, бораште хьеха доладу уж V-ча классе а ца доладеш IV-ча классе. Лакхерча классашкара VII-чеи VIII-чеи классашка ях обществена - технически предметех, черченех, экономически географех йола занятеш а, хІаьта иштта историй литературан курсий цхьа дакъа.

Дешара цаерраш цу тайпара дІадьа хуьицгга кийчаьы советски педагогий экспериментальни тохкарш [illegible] кхоачамбича а хІаьта Іилмай Іомахга V-ча классагара а ца доладеш, IV-ча классагара дІаделадича а гІойле хилар хьахьекхача дикагІа болча хьехархой опытон. Хьахьехад дешар шаьрдеш йола курсаш дикка лоацъе, лоархІаме йоаццей кьамашен материал программашта юкъера дІаякха торо хилар. Цудухьа кхетадеш да, дукхьах бархІ шера дешара школеи хІанз а дІало а геттара чІоагІа терко ергхилар. ДукхагІа хьалъе цар здалеш, тоалуш лаьтт цар чу дешара кабинеташи библиотекаши ахкара гІулакх. Уж школаш чІоагІъю лакхера образовани йолча хьехархой кадраша. Образовани эттача йоаних просвещене болхлошта вашпеи тІатохарах долча Закона. Цо цхьатарра оттаваьд из, хьехархочо лакхерча е лохерча классашка болх бойи а, образоване лахьалгеи школе баьча балха стажа йоакхалгеи хьежжа хургдолаш.

Общеобразовательни предметаш хьехаш дола дешара сахьаташ кІезигду. Цхьабакъда, масала, математика, физика, хими, биологи Іомадара оттаьь программаш сахьаташ хьалхагІа шоаш хиннача боарашe дитад.

Советски школаш итт шера дешара ханага ала шин шера чуь хургдолаш да. Цу хана IX-ча классе деша ухаргда хьалхагІа хиннача программаси учебникашцеи бархІ класс йистеьккха бараш. ДоагІа, истори, литература, иностранни меттаь, географи программаш цхьадайча дакъе лоац ца йина хилац-ех.

Дешара ха цу тайпара лоацъелга советски школо гуманитарни образовани еш йола терко лахъейийтар долий-теш? Дацо а дац. Советски педагогика чІоагІа лелаш тІахкуеш йолча тІехьенашта кхетаьш образовани дуьа хана эттара хьалха йоакхо е еза саги гражданини хьалкхевара хьакъехьа, хІаьта цул тІехьагІа инженер, лор е ферда наьхьаха кийчвара хьакъехьа, ахача дийнехка прогрессивни педагогика дикагІа йола традицеш. Коммунизмо лертІ, общество дегІаухача хьинаре а сакхетаме а даькъа лоацараш массаволча къахьегамхочох хулаш хилар, хІаьта цу гІулакха дикка дергдешар да дуне дегІалара вовзавеш перспективаш цар вІоаргта кхетаелга, мехка чуреи дуненахи халхьашта юкъерча арепораш событеш кийса кхетте довзга, цхьан коммунистически хьесапе сакхетамца хьалделга. Дешархой Іилман широкоореса кхебарах белгалдоалаш да из декхар школена хьалхашка. Из кхоачашдара эттара боккхагІа дерзилаш йолаш да гуманитарни общеобразовательни предметаш Іомадеша, хІаьта гуманитарни образовани цар ца белга вай могийташ а дац.

Цунна тешал ду, масала, советски бархІ шера школе лаьгге белгалдаьччa тайпара, школьни курс йистеьккха довача хаш берий белгалдаьх эшанеш хургйолчеха школа толаме чакхйоаккхаргйолчех тайпара уттаеш я. ХІаьта царех IX-чеи, X-чеи классашка деша безам бараш уж эшанеш шерре кІоаргьеe йиш хургья.

Эшаш дий юкъерча школен лакхерча классашка деррига шоаш царгагІа а даьха хІара дешархо йистевалланца «техкавеш» хьогга? Шоай образовани белггала хилаяргйоацачa минимумал дІахо яхьа тІагІертта толамаш даха а безам бораштa лаьрхІа я лакхера классаш.

ХІаьта дешархой ма бий е болх бе а безам боацаш, е деша а безам боацаш. Царна кхоале я юкъера школа, шоай цу кІал ха а йоаккхаш дІабагІа мара ца безаш. Цу тайпарча дешархоех юкъера школаш пайдахьара дуккха хьаьнах, школьни администрацена хана нийс а бокъо яла ца барІ шера школе шоаш йеча сагІорахьара хьацьеним бола дешархой IX-ча классашка деша дІа ца яхa, деша безам боацараш дешара тІехьабусаш хилaрах лакхерча классашка уж дІабаха, шелагІча шера чуфусарий категори дІалакха бокъо яла еза, нагахьа санна дукхха хана цамогаш аллар санна дешa чІоагІа баьканаш муниа деце. Лакхерча классай дешархой гІулакх доацаш сов кІебаре шоай декхараш бехкетохаме ца хеташ йола уйла йоссаш царна чу, иждевенческа уйлаш хулийт, кхы мел болча дешархой балха боаран лехбу. Из хана хьалха даькхад доаш да, из гъоастаде безаш а да, хІаьта вай и къовста а дергда.

Из доаш къоастадергдолча формех цаI я лакхерча классашкарча дешархой знанеш кІоаргъялга а цар кхетамаш хьинара дегІалахара специальни хьалац хулийтала я.

Хьинар дегІадагІаца цунна эшшаш дола гІулакхаш ца хилча. Цудухьа массе сагІоралахьарча образовани белгалара цхьа боарам болча хьалашка гІойлечагІа лаьрхІад уж е кхы Іилмаш Іомадеча хана тІехдика кхетам хилар гучадаьнна болча дешархошта цар хьацтара кхетам малонта дукхагІа дегІадоаладара шеи хьадаш хулийтaлга. Цу гІулакха лаьрхІа Советски Союза дукхача университеташка вІашагІъехкай специализированни физико-математически химико - биологически школаш. 6 шу да РСФСР педагогически Іилмай Академи Москверчеи кхыча городашкарчеи цхьайолча школай лакхерча классашка дифференцированни дешар хьехара экспериментальни болх бу. Толамаш массанахьа а геттара дика да. Укх гаргарча хана кердача дешара планага даьлча, гучеx, тоа хила мер дукхача массоне школай лакхерча классашка дешар хьехара дифференци могба.

Советски школа — вахар чу бода дика никъ. Шина из, са дІало йолча хана хьегІазухул йола тІехьбе къахьегама, образовани дІало лакхъара, обществе вахар балхаш доалаш хьинаре йола бара кхы а дикагІа толамца кийчьаргхиларах.

(АПН).

ДУККХАГІА УЙЛА Е КЪАХЬЕГАМХОЙ ХЬАШТИЙ

Укх тІехьарча хана республика цхьайолча районашка къахьегамхой депутатий советий аргІанара сессиш хиннай. Бахача наьха хьашташ кхоачашдар тоадарца дуккадоа йолча дешашка хьедар уж.

Къахьегамхой жалобашкеи заплоенеи хьажар дувцаш яр къахьегамхой депутатий Вавожской районни Совете хинна сесси. Доклад деча социалистически законноста массаза болх беча комиссе член волча района прокурора нов. Андрющенкоc, прениешка къамаьлаш даьча депутаташа ин. Бахтина, Семенеца, Хангельдиева, Вострюхинаc, Лечева, кхычар критика йир цхьайолча организацешка лелаеча харцахьарча гІулакхашта.

Укхаза къаьстта белгалдаьлар республика автотреста № 1 йолча пассажирско - транспортни конторе, жилищно-коммунальни конторе, «Грозпромстрой» треста № 7 йолча «Химлой-монтажни управлене» къахьегамхой заплеениешка хьажарах дола кхоачамбоацараш.

Балхаш тІара кхоачамбоацараш дІадоахилга, къахьегамхой письмошкеи жалобашкеи хьожача гІулакх лертІа леладелга организацейи учреждениеи беррига кулгалхошкара хьалийхар сессе.

«Района культурно - сердалон болха хьали из тоабара де дезараш» яха дош дувлаш хилар къахьегамхой депутатий Ленински районни Совета сесси. Доклад йир культурно-сердалон балха йолча районни Совета массаза болх беча комиссе председатела нов. Гойговаc.

Кхыча учреждениешта хьокхам а тедар сессе белгал бир кинофильмаш хьокхарал совгІа хан-ханнахьа кагийхой сайренаш еча, художественни самодеятельноста лертІа тоабаьча «Красный молот» ахача завода» клуба болх. ЭсалагІа вІаштІехьдаьккхад гІулакх хлебокомбинатa клубеи района культура ЦІагІеи. Культура учреждениеш Іаьа хьалкхайна болх бaрга ца кийчъярах, цар актив всада балха юкъеозарах даьца дийцар депутаташа.

Района культурно - сердалон учреждений болх тоабара тІаерзаьь йола решени йир сессе.

АргІанара сесси хилар Шелковской района къахьегамхой депутатий Совете а. Укхаза доклад йир райисполкома председатела заместитела нов. Хакиева, хІаьта, цул тІехьагІа содоклад йир торговлена йолча массаза болх беча комиссе члена нов. Кравченкоc.

Товарооборота 10 бетта план 101,2 процент кхоачашъяр болгал а деш, районни потребительски обществе хІанз а растрата, нечкъор кийчъа ца хиларах, пІлархошта, культурни гІулакх дар дола хиларах, эшаш дола деррига товараш ца хиларах лаьца къамаьлаш дир. Иштта цар белгалдора торгови болхлой хьахаржаран царца кхетама болх бaраи райсовета исполкомо дукха гІайгІа ца бар.

В. КОСТИН.

Авари ца хилийтара

Гудермеса, Артезиана машинаькъахошта дикa вовзаш дукха везаш ва локомотивай машинист Бородаев Павел Ефимович. Вуррийтта шера халкъа боахама мукха дІакхухьаш болх баьб цо цига. ХІанз Грознеерски локомотивни депо машинисталла болх беш ва из. Цо дІа-юха кхувла пассажирски поездаш даим графиках лел, нагахьа тІехьайнса цо дІайига еза поезд хьаьлхавьача, беррига шийна тІабохийт цо графиках из дІанахачийтара. Иштта дика къа а хьегаш цо дукха доагор а кхоаьд. ХІаьалдехьа кхоаьд шинаьлни доагор 10 тонн сонгІа да.

Сон яьхара хиларах дукха за йоацаш авари хилийтаза Бородаева. Москва-Махачкала яха № 94 йола поезд Грозно станце хьалкхоача хана машиниста Бородаев Павелна иш гІоша Слесарев Федоран бІаргалайра мукъа болача лаькъ тІа шоай поезд хьожаь хилар. Цу лаькъ тІа латтача поездах ахкао поездан юкъера юкъ йоакхха ядар. Лацна сукал йолаш йоагІа дола поезд сеца латтача поезда тІаккхача итташ нотраш мара йоацача хана соцаe вІаштІехьдоалар цар.

Из дика гІулакх караІдаларах Грознеерски наьнъа отделено начальника къахьегама алипна тІа дІа а далнок бархах аьлар ин. Бородаева, Слесарева, ахчи премеш а ялр царна. ХІанз балха тІа хьалха латтача машиниста нов. Бородаева хинацка тІа дІаялаь из барайтасагІа баьвал да.

Г. АПОЛОВ.

ГІИШЛОНХОШТА—КЕРДАДАРАШ

Штукатурни малярни балхашке механизаци, автоматизаци яха средстваш кийчъеш а балха юкъеккухьаш а боллa юкъара болх бу «Стройиндустре» отраслеви Іилмани-технически общество правлено механизацеи автоматизацеи секци.

Инженера общественника нов. Капинова кулгаш а деш Нохч-ГІалгІайчене гІишлошъечa дукха керда приспособленеш балха юкъейизьай, царна экспериментанн яьй секце. Царна юкъе а 40 процент алиф кходе тарлолийта ульдразвукови рулсатов. здани йокъаеш йола агрегат, дахчан отходашна бІоах а беш битуми поалаеш бола еx, битумах изолаци йоллаш йола агрегат, кхычараш.

Секце болх могабеш юкъарча балха хьинаре дакъа лацарах активисташ группа ахчан сонгІатаца болгалйир Межотраслеви Іилман-технически общества Президиумо. Цунна юкъе ба ин. Капинос, Семенякин, Кругляов, Чеботкевич, кхыбараш.

Ч. СЕРГЕЕВ.

СИХА ДІАДУВ ЯЛАТ

Сиха дІахьу гуйран ялаташ дІадера болх Сунженски производственни управлене «Шеча Эскара» цІе лаьча колхоза цхьоалагІча тракторно-полеводчески бригада механизатораша. Планах гуйран ялаташ 1250 гектара тІа хила деза. хІанзале дІадийнад 1150 гектар. План кхоачашъяра лоаламбоаццаш болх бе мара безац механизаторий. Бакъда, бригада коллектив цу тІа саца лаьрхІа яц. Планал сонгІа кхы а 150 гектар ялат дІалувргдолаш ба уж.

Цу гІулакха царга ерригa тоpeнаш я. Аьхад 320 гектар гидуаргаш тІадиина аьтта.

Бригаде ялх сеялках шин агрегат вІашагІъеллай. Цар тІа болх бу дикагІа механизатораша В. Постоева, В. Забабурина. Дийнахьара норма 17 гектар мара йоацача 20—25 гектар ялат дІадув цар.

К. ВОВИН.

Дика толам

Аьнийсни лаьгІенаршна яхь бетта дааш хиннай Шаьла производственни управлене «Шалинский» совхоза жин-яхь шерага кхаьча 264 сиргІа.

Уш дика тоьеннай. Из вІаштІехьаьннад царна лертІа гІулакх деш йоакха балха говзал йола скотникаш хиларах. Царех ба дан воІи Лакъдер Суьлани Денеи. Джамулаев Іабдулхьамид. ХІара дешна уж доажале дикагІйола моттиг лехаш, царда цхьаккха хІана ца ашийташ кхабар цу скотникаша.

СалаІа хьайна ахача шийн воІага Денега ла а ца хуьгІаш дайна дикагІ йола дошош лех вокхача Суьлани.

— ХІана ца деш ваьгІача совхьалха къавалар кхер co. — йоах Суьлани. — Вай Іохайша лаьгІазаллро вІаштІехьаергдацар иштта сиргІаш йорстар.

Дешнаи бусеи лоажалеш, ханнахьа хий меладеш, тух телаш гІулакх дьча барттайнача дІамигача коллективо дийнахьа-буси хІара сиргІана 850 грамм дулх тІаькхетийтад. Дика совгІат дийчаьдьа цар Октябра 47 шу дааьза сийна.

М. АЛАНСКИЙ.

ЯЛАТ ДОАДУ!

СУРТО БЕХК БУ

Цхьанкха тарна ца еш доадийт дика тІадаьнна гураьха дІадийна ялаташ Грознеерски производственни управлене цхьоалагІча шурий совхоза кулгалхоша.

Совхоза хлашка миччa хана вахача а гурга Іаьмате дика тІадаьннача ялата тІа дежаш доакха Іаьлий, говраш, хьонхарч, баьццара яа ньцарцaш гІамий бІарча Іулаш.

Уш цу тІа дежийт хьина бехке саг корцигвeц ерригча шоe хозе. Хоаш дац обьездчико ДитигрeСалмана пачхьалкхен ахча сонна тел. Иззал бехкаши гІашши ялата тІа дежаш цІаппка а бІаргадайладоц царна! Из иштта доага ца хоаш йиц совхоза директор нов. Синатников керттера агроном нов. Агапов.

М. Пляива сурт.

Хьокха оттадаь советски бекхаш

Бекхаш дезарий — дала хилар СССР ВДНХ-е 27 октябре хьайилай «кІаьдача доное» выставка. Дуней тІа дикагІа йолча эрсий собола шоай хоза лах къукс сагалбесеи платина бесеи йолча песаша. Іаьржа-дото бессача цхьогалаша, «бекхий аьлайша» — норкаша. Укхаза бІаргагургье массе тайпа бесаш долаш а лепаш а — лоа санна кІай, хьаргІий тІъам санна Іаьржа, боча-бежена, баьде-дото бесаш долаш — йола боккъал хоза норкай цІоклагаш. Хозахетдаь техкац нарех езача маьха хІамай цІераш: норкаш кул топазови, сапфирови, жемчужни ехаш. Кхы а я керда, хІинзалла бІаргайовла йола тайпа норкаш — лаванлова — сабра-доло беса.

Уж деррига бекхаш къаьстта а дика да. Уж даьхалац тайторча лараш лекараша, вай оакхарий лелаеча совхозий мастераша дехад.

Чаралий дельлерха гІулакхий романтика шийн моттиг дІахийлаь Іилмаь творчестваиех производственни деналаш. Зоотехникаша оакхарий лелалерашеи Іилманошеи выставке хьахьувcах шоаш дегалаьаца, бекхаш доаха дерта-мукъа лоака налхазарци лелаира кхедариш эттара толамгІа йола способаш, маьлера опыт ювхаш дагабуад. Из опыт Іоаме вылтаевне бийхаб мехка массе минторa оакхазарашца лелаердаш.

Оакхарий лелалеча дикагІа йолча совхозашка ВДНХ-е даккийтад шоаш кхаду дийна оакхарилгаш а. Ванцалца бІарахьежаргва царна. ІажагІа бесса-баьццара цІерилгаш санна лел оагилгаш чура «чуртобуркай» сахаха бІаргаш, чугІолле гобоахаш дел тоам бола норкаш. Шак йоенаш урагІъухайт нутраша шоай махкаш даьнна батамаш. ТІагІолла кул хьакха лог доагІа хоза дакхача, кІезиг-дукха бекхашта тара лестача оакхарилгашта. Уж Къулбеньен Амашкорa хьалкий башнышила фух.

Укхаза я соболаш а. Хьуззаш тІакІалтІаьмлаьш кадайи. Оагдашта тІагІолла дана йоазочо лоравала везнага хьадойт: «цергаш ецт». Выставка специалиста Ирина Семеновна Миннас реметканн дІатІаьлу кул, тІаккха эттара теннагІа йола оакхарилг тІоцаш доаржа а дав тІаккхоели. Цул Іаржа чо алмаза сийтаг лелаш санна лел.

— Боккъонна дола Іаьржа алмаз да-кх, — йоах Ирина Семеновнаc. — ХьалхагІа нагахьа хоралагІаш дацар. ХІанз йокъ-йост массеа да уж вайнига.

В. РОГОЗИНСКИЙ,
(ТАСС-а корр.).

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛАРАХ

КхоалагІча октябре арадаьннача № 119 йолча «Сердало» газето номер тІа хена тела яр «Шин отделене»... яхаш корта а болаш йола корреспонденци. Цу гІа дувцар Урус-Мартана производственни управлене «Гехински» ахача совхоза кхоалагІча отделенерча трактори лафетех лертІа пайда ца бірах, хьажкІаш чуэцара балха тешам лоха хиларах.

Управлене керттерча инженеро воаш бу корреспонденце тІа дувцар бакъдоларо: «Ерригa тракторни лафеташ ялр отделене комбайнаца хьоболa хьажкІаш дІацухьаш. Цу гІулакха чІоагІа лелийра къахьегама оасарие. Корреспонденци арадаьннача тІехьагІа балха арадаьлар ерригa лафеташ. Дикa еnладар хьажкІаш тІаккхагаи дІацхьуаьлагеи.

ЦхьоалагІча октябре арадаьннача № 118 йолча «Сердало» газето номер тІа хена тенача «ЛертІа пайда ца техникаx» яхаш йолча корреспонденцена жоп луш воаш бу управлене керттерча инженера нов. Амерхан. «Лермонтовский» совхозе дикагІа пайда эцаргболо тайпара вІаштІехьбоаргхаб техника болх. ХІанз сихагІа лел укхаза хьажкІаш чуэцилга. Йохаш йоа-сенац комбайнаш.

Іа кхераме дац

Іан яхалаьь хьайбаш чудоахаду помещенеш дика вІоахьаьй Урус-Мартана производственни управлене «Самашкинский» совхоза цхьоалагІча отделене шурий-товарни ферме. ДукхагІа ремонт е езаш яр укхаза доахан чудоахаду шин корпус. Дика тоаь хІагІай ферме наІараш, дІаеттаьй коре рамаш, массанахьа дІатоxарда куагаш. Тоадаь даьннад деррига хьайл, нйкаш. Ладар чуухачара кирпичкаш хувка а хувцаш тоадаьх тховнаш. Помещеней чура тховнаш хІоаддара кийчлуш ба ферме. Цу гІулакха оаш материалаш йолаш а.

Тховнах хьалтена боллача вашна наькъе ремонт яй цар. Укх шера дукхха вттогІа хурдь хьайбашта комбикормаш, силос, хьылола доекъараш а хІадехна. ИешагІа за а йоаергъа доарнаша уж балхаш деш.

Соахха Іан дІеадала тІаьдаь лаьттар ферера цхьадола доахан, харшаш во хиларах хий Іо е ца лелаш. Помещенешка шийла а йолаш ма бора цу хих. Хий хайнца ІогІоргдолаш тоадаьд укх шера деррига харшаш. ЙІайхача а еттачи а латтаргда хьайбаш Іай.

Ан. ПЛИЕВ.

ДУХЬАЛЕНАШ ДІАЯХА

Во лелаш кхашкара гуйран балхаш Наурски производственни управлене къовача «Озерный» ахача совхозе. Укхаза гуйран ялаташ дІадера аьхад шин эзар гектар аьтта. урагІен пхьагІен 850 гектар соегІа аьтта дІадийнад «безостая-1» ахa дІа. СУБ-48 яха керда сеялкаш совхозе хьалкхача хана донз готтигача мугІарчех дІале болабелар укхаза кІа. Дисаьвана еш а маклаш доакаш а лаьтт цхьана.

Совхоз вІашагІъелла дукха ха оце е, производстве хьалха латтараш дукха ба укхаза дІанале а. Абдуллаев Абои Эльмурзаев Мусеи санна болча трактористаш шоай сменах бІаь гектар хиллал долча кхай тІа дисковни лущильникашца обработка ю. Хьинар ца кхоадеш къахьег механизатораша Сулейманов Халимеи Урайбиев Гилавеи. Масала, цар кхаь дийнахьа болх бича шоай агрегатанца дІайийра 240 гектар.

«Кхашкара балхаш дукхха а дикагІа лела йиш йолаш дар, — йоах совхоза керттерча агронома Василий Иванович Фатеева. — цхьабакъда, тхона тоъаш ца дисковни лущильникаш махкаш вІашагІхетта гІоpрашп. Нагахьа санна уж алаpе кхы а 4—5 трактор балха оттае йиш хургьяр тхога.

Вакълар аьлча, цу лолача хІамаш балха воакъарле-м ю, кхыбакъа, уж канна мара цийседена-хаш. Уж кІезиг-кІезига доакаш вІалаьтт. хІана аьлча совхоза дани керд-керда техника ух.

ЧоагІагІа гІулакх толхадаьр кхыхар да. «Озерный» яха совхоза вІашагІъелла дукха за яц. хІаьта цул кулгалхошка цкъарчоа кало а я. Керда помещенеш хьалъе езаш хилар ца дийцача а, къахьегамхой коллектив вІашагІтохеи боахама хьалхашка лаьтта декхараш кхоачашдара цар хьинар тІадеилазеи леза.

Совхоза къоастадаь лаьттаьш хьалха «Гвардейский» ахача откормочни совхоза хинна а цо кІа дІа дуаш лезадаь а да. Уж лаьттаьш «Озерный» ахача совхозагахьа хьакъьстачул тІехьагІа. твардейцаша цар тІара кІа чу а ийна, ялат пачхьалкхенна дІаделар. хІаьта иза аргІаш а дов, цига латтийтар. ХІанз кхоалагІа шу ла из цига улла жужелица яха «безостая-1» ахача кІан дикагІа йола моастагІа санна йола юртбоахама зуламхераш аба а еш.

Жужелика тІайола кхаш ca чуэца дийзар. йоах комбайнера Ибрагимов Хьусейна. — Цхьайолча участкашка цхьатарра тІалаьнна оаса хьа, хІана аьлча хІайкйна хІамаш зуламхераша йоадъяр.

Бакъдолаш да, укхазара ча аргІаш жужелицаш Іалакха дика аьттув бодаш моттигаш хилар. хІаьта совхозе цхьаккха а вац из фу даь дачаралаьнна йоаккхадаргъа хоаш. Цул совгІа, аргІаш тІалаьтта моттигаш хІана дІа ца юкъ хила.

БІаьстан юкъа а тІехьа дезар даьдар «Гвардейский» совхоза къахьегамхоцца кхашкара ча Іоалараллахха даьна, цхьабакъда, уж цу дезарга лахурІагІаш бадар. ХІаьта гуйра хьегІайоагІача хана цу совхоза специалисташ кхайта гІайгІа чакхбаьлар. юхкахургдоа сонгІа малагІа да, доакъара е кІаьльарцара негардаш малагІа да хьожаш. Цхьабакъда, хана хьалха гІадбеха хьаьнабар «Озерный» ахача совхоза къахьегамхой. Юхкаьвнна ча дерригa кха а йІадаьца хьагІо кийсахул хІанз а.

Хетаргахьа, хьанта зуламдераш на дайрдхІа къоасам лоаттабелгах дол хеташ боц «Гвардейский» совхоза керттера агроном нов. Гадиев керттера зоотехник нов. Идрисов, цудухьа багІаш хургболаш ба уж хьарча латта аргІаш ихкаьсьараш я юхкадаланга хьежаш. Гучеx, уж кхоачамбоацараш хІалаха дезаргда производственни управлено кулгалхой.

О. КОДЗОЕВ.

«СЕРДАЛО»
3-гІа агІ. 31 октябрь 1964 шу.

Доазол деьхьара

КЪОВСАМ КХЫ ЧIОАГIБАЛА ЙИШ ЙОАЦАЧА КХАЬЧАБ

ВАШИНГТОН, 28 октябрь. ТАСС-а корреспондента В. ВАШЕДЧЕНКОС хоам бу:

США президентски хоржамаш хила кIира кхоачашдоаццаш ка мааа йисаш. Хоржамий къовсам ше чIоагIлургбар чIоагIбенна , баьнна. Шишша а парте кандидаташ, дикка шаьрбенна марафонаш санна, реактивни самолеташца къовсттача поездаццех мехка цхьан мулнгера вокх муIнга уд, цхьан дийнахьа харжархошта хьалхашка массехказа къамаьлаш а деш. КIайча цIагIара кресло бахьан долаш чIоагIен лирей къовсам лоаттабу соперникаш.

Паччахьалкхен гIулакхаш юстара а тетта, хIанз шиъ позици мела я аьнна хетача къулбехьарча штаташка гIолла вел президент Л. Джонсон. Из хиннав Флорида яхача штате, Джорджия яхача штате. Харжархошта хьалхашка ше къамаьлаш деча хана цо хьалхагIа а санна духхагIа кертах йоахараш машара проблемаш я, цу дешаьнта Голдуотера позицеш мелагIа йолга а хоаш. Голдуотера США дунеи термоядерни тIема юкъеоза тарлу аьнна хеташ шоаш кхераш долча хIамех къайле еш бац дукхла американцаш.

Голдуотера лер ца а деш, президент Джонсон гIерт ше сатохалуши хьакъалцев, термоядерни тIема кхерам кхетабенна къовсам тIа йола дунеп халкъашта юкъера проблемаш машара средствашца къоастае кийча волех саг ва аьнна хетийта.

Джексонвилле (Флорида яха штат) ше къамаьл деш, Джонсона белгалдоахар, деш дола къамаьл «деррига дунеи тIарча машара кхера а ВIашагIкхийтта Штаташ маьрша йитара а хьакъехьа» хилар.

Меконе яхача городе (штат Джорджия) президента Джонсона харжархошта хьалхашка цIаькха а йоахар, ядерни замалахьа е вай а е дунеи а магийта йиш йолаш дац кхиметтел цхьан минута а кхетамца доашаш хулга, магийта йиш яц кхыметтел кIезиг-дукха а даьсса кхерамаш тIатессийта. Вай дай долаш мел дола хIама ядерни тIом болабеппача хьалхарча сахьата кхы юхаметтадоагIаргдоацаш чIалаклаь дIадаккха тарлу.

Къовсам тIа дола дешаш машара средствашца къоастадара даим тIахьехам а беш, США президента ший къамаьлашка цу цхьан хиина белгалдоах США тIема кийчо чIоагIа йолаш лоаттаинза ярг ца хилар, машар Iалашбеегболча лоархIамегIарча хьалех цаI ва уиларах тарра, ахаш.

Кхадж тосса ха хьатIакхоьчача укх тIехьарча леношка шина а кандидато шоай къовсам Малибукенгахьа, гIулакхаш хIонз а бокъонца къаьста даланза йолча штаташкахьа хьоргIа. Хоржамашта хьалхара шоай кампани шишша а кандидато Лос-Анжелосе чакхйоалийтаргъя. Шиъ кандидато президент хоржача дакъа лоапаргдолча вакъа дукхалга диллача шоллагIча моттиге латта (Нью-Йоркагара дIайикхача) штат — Калифорния ши-шийгахьа ишка гIерташ оарцагIаьнна юкъера низаш хургда уж.

ДОАЗУВ ТЕЛХАДАЬР ЧУЯЙТАЙ

НЬЮ-ЙОРК, 28 октябрь. (ТАСС). 24 октябре Камбоджий герзашцарча низашца чуйтай Камбоджий Фецара доазув толхадаь, «С-123» яхача тайпах йола американски фецарча тIема низай транспортни самолет. Американски тIеха гIулакхаш тIара бархI саг веннав. Цу хьакъехьа дуац ЮПИ агентства беча хоамах. тахан Пном-Пене кепа теха араьккхача заявление тIа. Инцидент, йоах заявление тIа, «американски къулбехьен-вьетнамски тIема самолеташа Камбоджа фецара доазув цIаькха толхадарах дола харцха йиш йоаца тешал» да.

Цу дийнахьа Камбоджа герзашцарча низаша толхаьй Къулбехьен Вьетнама оагIонгахьара Камбоджа фецарча доазонел чухьа яьнна цхьаькха американски самолет.

Икэда отставке вахар

ТОКИО, 28 октябрь. (ТАСС). Селхан хиннача юкъарча собрание хоал дича либерально - демократически партегарча парламента депутаташа могадир Японе премьер-министр Икэда парте председатела поста тIара отставке вахар.

Икэда отставке вахар чIоагI а даь, депутатий юкъарча собрани киттте могийр кулгалдена деятеляшта юкъе переговораш яра наьхъаьшца парте керда председатель хоржаш хоржамаш де аьнна анна предложени.

КОМПАРТЕ НИЗ НАХАЦА БУВЗАМ ХИЛАРАХ ЛАТТ

РИМ, 29 октябрь. (ТАСС). Парте лаьрхIар коммунистически кепа йоазон фонда чу цаIи ахи миллиард лир гулденга — кхоачаш а тIехкхоачаш а хинназ.

ИКП секретариато къаьстта аьча. «Унита» яхача газета тIа селхан кепа теха араьккхача заявление тIа белгалдоаххь, итальянски къахьегамхой коммунистий политикаш къовсамахи тешилга коммунистически кепа йоазон фонда чу яхча гулдара толим балара кхы цIаькха а бакъдеш хилар, адамашцара цар бувзамаш мел чIоагIен шерен да хьахьоххаш хилар. Парте ерриге федерацеш тIахьех секретариато коммунистически кепа йоазон фонда чу IIахо а яхча гулдара. Парте мугIараш шердара, адамашцара цуи бувзамаш чIоагIдара.

СУДАНЕРА ХЬАЛ

ПАРИЖ, 28 октябрь. (ТАСС). Суданера хьал хIанз а кхохкаденна латт. Кхыча мехкий агентствашта деча хоамех, Судана столице г. Хартуме студентий, болхлой, гIулакхерча наьха демонстраци хилар. ВIаргех хий ухийта газаш чуйоахка гранаташ йиттар полице демонстранташта духьала. ШоллагIа ди да радио сеца латта. Правительствагахьара «Асаура» яха газет арадувлац газета персонало забастовка ярах.

Даьштеи ноаноштеи дола хьехамаш

Школе деша ховшаду бераш цIагIа кийчдар

Ховш махкилара, бер школе деша хайначул тIехьагIа кунцалу цунна кхетам балара хьалаш. Цу ханналца ловзилга мара кхы дагадалла цхьаккха хIама а доацаш беро шиъ ха дIакхихьалие. школе деша хайначул тIехьагIа 3 — 4 сахьат цун школе дешаш дакхха деза, цул совгIа урокаш кийчье еза. Школе доа ха кхачанза дог, ча беро моллагIа дале а цхьа хIама деш 20—25 минут мара ца кхаш, хIаьта школе цунна тIадож 45 минута гIар-тата доацаш урока тIа вагIилга, хьехархочунга чIоагIа ладувгIилга, тIабилла дешара болх кхоачашбелга.

Цудухьа школе деша халехьа цIагIа а детсаде а дог а ца кхаш болх бе Iомаде деза бер. Нийсача, цунна сакъердаме хургболча оагIоракъа лостабе беза бера къахьегам. ДукхагIа йолча хана да, нана, е даь-нана хул цIагIа берага бIарг лоцаш, цунга цхьацца хIамаш хайташ; сурташ дехкийташ, кьахатах ловзаргаш дайташ. Цу тайпара хIама деш доаллача хана бер сиде метаргдац, даьрхIа вайта деза цунга ше дер, де дозалаьр массала а чакхдаккхийта деза. Цхьадола хIамаш берала цхьана де деза доцнанас. масала. книжка зенилга, фаьлг буццилга, иштта кхыдараш. Школе деша халехьа хувцачунга ладувгIа, хабар дувца, хезаш дийнаи тхя ца далийта. чIеIа е доахк бер.

КIезиг-кIезига деш школе чахара кийчу ду хIамаш бе. Бера ца еш йола занятиш IуйIойна йича дикагIа я: 20—25 минутал дукхагIа сове метардац занятеш.

Цхьаболча даьша-ноаноша укх тайпара хаттар ду: «Школе деша халехьа деша а яде а Iомаде мегаргдий бер?» Бераш дешеи яздеш Iомаденга чIоагIа хана гIулакх да. Нагахьа санна да-нана методика йовзаш ца хуле уж гIалат бала сахьат дац, къаьстта а бераьнта йоазув Iомадара дайгье. Цу тайпара даь гIалат тIехьагIа тоаде хала хул. Цудухьа чIоагIа хьисапаца, ниiса де дезаш гIулакх да из.

Школе деша ховш дола бер шиъ наьна мотт дика ховш хила деза. Цкъаза кхыметтел шийна ловзаш доача хIамана а цIи яккха ца ховш дус бер. ЗIамига волча хана дешa хIара оал миштта оал Iомаде деза бер. Бера геттара бокккхача лоархIаме да бокххагIчар шоайла ду къамаьлаш, цар шоайла леладу гIулакхаш. БоккхагIчартара хезар а дайнар а ат та хьаьц берашa.

Бера хьакъаал совдаккха, из хьисап де Iомадара доккхача маIане да арифметика, цудухьа деша халехьа этара аттагIа йола арифметически хIамаш ловзаш, дукха, кIезига яхар фуд ховш хила деза бераш.

Ше уйла еш дола хIама гучча хьа хиача деча тIаккхувши хьанарен хул бер, цудухьа чот тоха, моллагIа хIама дарбIа беа Iомадеча хана ше лоархIаш йола хIамаш бIаргайта, кулг тохийта деза берага. Цудухь лелайт царга гIажилгаш, бIарилгаш, кагий кхерlIолгаш, иштта кхыйола чот тохара эпа хIамаш.

Цхьаннегара даьния иттнега кхаччалца а иттнегара цхьаннега кхаччалца тIехьашкахьа а дагарде Iомаду бер. Итунел тIех ца доалаш кхьаппа тIадеттен тIерадахен а хала доаца задачаш деп ховш хила деза бер. Литр, килограмм, метр яхача дешай маIан довзаш хила деза из.

Беро деш дола задачилгаш цун къахьегамца дувзадения хилар дика да. Масала, истола тIа даа хIама Iоттадеча хана нанна новкъостал ду беро. Ялх сага чоьал вархкилгаш Iоттате, масса Iаг эш яд сага дартIа, аьле тIадува нанас. Нагахьа санна кхаьннена кхоь тIатехача масса Iаж хургба истола тIа, иштта кхыдараш а. Деша ховшалехьа детсадашка укача хана гаьнаш, гомаш, баьца дараш, олхазараш, зизаш, кох тIара чьайбаш довзаш хул бераш. Цу хIанаех а уттаде метаргха задачилгаш.

Деша халехьа къахьега Iомадала деза бер. Цхьаболча даьшa-ноаноша вIалла къахьегийтан берашка. «Бер хIаш а зIамига да, хьалкхийча хьегаргда цар къа», — оал цар. Из доккха гIалат да. Къахьеганах иштта мукъадалийта бер наьженаш чIоагIъалара а хьакъала а ведагIа хул.

ЗIамига волча хана деша бокхагIчар даьо дара тIера хул берашa. Из я къахьегам беша ук хьалкхедара йола дара. Къахьегам бехара оамалаш. цар шоай хана тьежиа, тIа-тIа дукхагIа чIоагIлу берий. Масала, сага новкъостал а доацаш шиъ мотт хьалбоаккх, голтув, кага гIирс дIаболлу, зхзита хий тох 6 — 7 шу даьннача беро. Бе аьнна бера тIабуллаш бола болх шун из бе вогдоагIаргдолаш хилийта беза. Шийна тIабилла болх беро кхоачаш беча хана аьхха новкъостал хиеIе йиш яц цуна. ше бокаба болх бакка дIачакхбаккхийта беза цунга.

Цун хана хьежа хила беза бера тIабуллаш бола болх. Но из болх дика кхоачашбича хоза деш а аьнна хоастаде деза из. Иштта хаьнахьа а ала ховш а аьнвача хозача дешо совбоакхх къахьегамцара бера безам, шиъ дызал дикагIа бIубол цул.

Цунна шийна дагадеха, цунна хьалхдола цхьадола хIама шиъ лоIаме дайта деза берага: ловзилга, сурташ дехкилга, кубикех тайп-тайпара хIамаш хьаенга, шийца новкъост а волаш кийжакашка хьежилга, иштта кхыдараш. Цу тайпара занятеш тIехьагIа чIоагIа накъайоал бера.

Деша халехьа цIагIа йоаккхача хана иштта кхетадаь хилча вIалла хийра хургьяц школа, цунна аттагIа хургда 40—45 минут йоаккхаш урокаш тIа дагIа.

Шеиен барзкъа хоза дийхан мара школе вахa йиш йоацилга кхетаден хул цхьоалагIча классера дешархо, нагахьа санна из ца дойя хьехархочо бедк боккхареба, ерригача класса а хозам баккха а мег. ЦхьоалагIча класера дешархо, лоттIа барзкъа тIадувха Iомавенна ца хилча урокашта тIехьаьнул. Цунна бокхебараш хаьнахьа шоай бера из Iаша ца даь цул дезалхой ба. Бер деша халехьа цIагIа цунна вокх гIулакхаш Iомало дукхарийла ба бокххагIа бола дезалхой. Из да этара хьайха дисциплина йоаш. Iимерза, бахие, хьехархой, бокккхагIчар, новкъостий сий деш хулга.

Уж хоза гIулакхаш деладента берагара хьадехача хана цул де дезачох боккъонца дIадоттаде деза бер.

Берага «оаден лелалелахь» яха деш а аьнна Iе йиш яц. Цунна хан «оанел» яхар фуд. Бокъонта дIахьокха, шоашкара бIаргадайта деза бокххагIчар ца «оаден».

Школе деша дахалехьа Iомадаь хила деза бераьнта цхьадола вайи гIулакхаш: бокххагIвар чувьлча хьалгIатта, цунна гIанд дIаоттаде, бокххагIвар Iохалда уралатта, иштта кхыдараш а. Оалаш дола деш а иштта ваьи хила деза.

Школе деша хоаде бер кийчдара Iалаьмате боккхача лоархIаме да ловзараш. Боккхийчарца къахьегам санна, бераьнта цIенхаштча гIулакх да ловзараш. Н. К. Крупскае белгалдаьхад: «школе деза за йоагаш долча бера боккхача лоархIаме за лоапло. Ловзар цунна дешар а да, болх а ба, кхетамца бер хьалкхевара цIенхаштара форма я из». «Дика ловзар дикача чекара тара да», — яхад А. С. Макаренко. Ловзарашца чIоагIбу беро шиъ яш, кийчо ю къахьегамга. Цудухьа детсаде санна ловзаш хила деза бер цIагIа а.

Лиатехьа вай дийначох белгалдоал школе деша хола ха кхачичза дола бер ше деш дола хIама массала а хан-ханнахьа деш хила деззиа: ханнахьа таб яо, яхача Iаан, салаIар, иштта кхыдараш. Пайдаеи цун ше вогзоагIаши чеда гIулакх деш хила деза бер хIаро деша.

Л. МАРГОШВИЛИ.

[illegible] «Москабель» яхача завода инженераша тоний лаккхача частотий Ершгеношни Iалматохкама, металлургическа машиностроене Ершгеношни Iалматохкама а проектно-конструкторски а институтий болхлошна цхьана кийч а я ь белха юкъейехьай дашца хьоапита меттел хургйола алюминах кабела тIера чкъор кийчеш йола керда технологи. Лаккхача частотах йолча тока алюмини лентах дола кабела чкъора сварка яра йола стан кийчъаьй завода. Кабела хIара километре 800 килограмм дефицитни даша кходен продукцета дIадолар чIоагIа лохлен вIаштIехьдоалийт цу технологе. Укх шера 1000 километр алюмине чкъор дола кабель кийчъяьй лаккхача частотий стана тIа.

Сурта тIа: Ю. Е. Глейх (аьрдехьа). Ф. Г. Свидовский кабела алюмине чкъора оникашта аьча сварка дикагга хьежаш воалл.

В. Кошевой сурт.

ТАСС фотохроника.

СПОРТ

ДОТТАГIЛЕН ВIАШАГIКХЕТАР

«Къахьегама резервай» ДСО спортивни заде укх деношка хилар вIалкхетаргах латара дола вIашагIкхетар. Ростовера «Къахьегама резервайн», Грознера «Къахьегама резервайн» команд дай хьалхара хула вIашагIкхетар дадар из. Эггара хьалха вIувса тIа боля классически стила борецаш. Къаьстта сакъердаме хилар РСФСР чемпиона Грознерча Примакова Ростоверча перворазрядникаца В. Злобаца хинна вIашагIкхетар. ВIалкхетарах лита бойбеннача кхоалагIча минуте Грознера борец Примаков котваьлар Дзюбал.

Доаал доккха долча грознецаш Ю. Зибина сиха эшавайтар ше Ростоверча Г. Харсаковга.

КIувса тIа йоал вольни стиха шоллагIа команда. Цу къовсаме котбайлар грознецаш. ЧIоагIа сакъердаме хилар Нохч-ГIалгIай АССР чемпиона Пашаева Хауза Ростовски областа чемпионаца В. Вашековца хинна вIашагIкхетар. 5 минутаи 45 секундаш шиъ моастагIа эшавир Пашаева. Иштта сакъердаме хилар кхыдола вIашагIкхетараш а.

Яхьа шоалагIча дийнахьа Ростовера борецаш шоайнига хьошалгIа бийхар Урус-Мартанерча борецашна. Дика товаш боалаш латар урус-мартанхой С. Жабраилов, В. Дагалов, Витаев.

К. МУСАЕВ,
СССР спорта мастер.

ФУТБОЛ

[illegible]

29 октябре хинна «Терека» чIоагIа лоархIаме матч яр. ФундагIа дaь а уфимски футболистел котъала езаш яр из, хIана аьлча из иштта ца хилча финале кхачанта рег даха дезаш хила вай [illegible].

Из дика кхетадора Грозненски футболисташа.

Матч дIайолалуш химе а атакашка чухьел шина а команда нападающеш. ХIаьта а гуш да «Терек» дикагIа ловзанга. Цул футболисташа чутехар хьалхара бурган а.* Из хилар 14 минуте. Хьалхашха шоай штрафной майдан тIа Iотехав вай команда нападающи Ю. Солнцев. «Строителя» маIарахта пенальти хьоажайр, Х. Данилова иштта чутехар хьалхара бурган.

ШоллагIа бурган кхорта теха чутехар В. Косова. 25 минуте «Терека» цхьа бурган чутехар уфимски футболисташа. Хьалхий маIарашка яхоалагIа йола бурган чутехар В. Косова. Хьалхарча тайме хинна 3:1 йола счет ловзар чакхдаллалца ях хувцалланзар. Вай команде къаьстта дика лайхар Ш. Лукаев, В. Коншиников, Х. Данилов.

* * *

28 октябре Грознерча Орджоникидзе цIерахча стадионе аьтIадарча матче вIашагIкхийтар Ивановера «Текстильщики» Орехово-Зуевера «Знамя труда» яха командаш. Из ловзар 2:0 счет а йолаш «Текстильщик» котйоалаш чакхдаьлар. Хоза а дика а лайхар ивановски футболисташ.

* * *

Цу дийнахьа Орджоникидзевски подгрупе лайнай моттигера спартаковецаши Казанерча «Искра» яхача команда футболисташи. Орджоникидзерча футболисташа счет 3:2 а йолаш чакхдаьккхар ловзар. Нальчике «Ростсельмаша» ших бурган чутехар «Уралец» («Нижний Тагил») яхача команда маIарашка.

29 октябре Орджоникидзе ловзаш хинна «Янтарь» яха енски команда счет 3:1 а йолаш котьаьлар серпуховски «Звезда» яхача командил.

Ш. МУСИЕВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа

РАДИО: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (нохчий меттала). 6.45 — Арений къахьегамхошта йола музыка. 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 8.15 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.25 — Доазол арахьарча хилкъай халхара ашараш. 8.45 — «Къона тIаьхе» яха передача (нохчий меттала). 16.05 — «Ловмой Iуйре» яхача альманахa обзор. Литературни передача (гIалгIай меттала). 16.25 — Ашараш. 16.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.00 — «Зори Кавказа» яха радиожурнал.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 15.00 — Спортивни передача. 18.25 — Доазол арахьарча политически гIулакхий хьакъехьа коментатора къамаьл. 18.40 — «Зиэ цаккха со республика» Октябра шовзткъей ворхI шу дизарга (нохчий меттала). 19.20 — Лоапаметражни фильм. 20.10 — Ловмашка сийрда йоалаш йоагIар сердал. Комсомола шовзткъей ялх шу дизаре хетаь передача (гIалгIай меттала). 20.25 — Телехьажархой заявкех оттадаь концерт. 21.05 — Бераьнта йола мультфильм. 21.20 — «Вероника юхакхачар» яха художественни фильм.

Город Грозне, Орловская улицагIа, № 40, йолча цIагIа, 3-ча квартире вахача гражданина Ахматов Николай Алексеевича суде деннад город Краснодаре. Совхозная улицагIа, № 26, йолча цIагIа, 32-ча квартире яха гражданка Ахматова Александра Семеновна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Краснодара города халкъа суде.

Город Грозне. Чукотски переулкагIа, № 13-а йолча цIагIа яхача гражданин Силаева Лидия Сергеевнас суде деннад Павлодарски областа Иртышски районa Панфилова цIерхача зерносовхозе вахача Силаев Николай Александровичагара ше хьавларах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Ленински района халкъа суде.

Город Грозне, 12-ча треста цIерахча посёлке. Огородни переулкагIа 2-а кв. 3. яхаш йолча гр-нас Галкина Капитолина Терентьевнас суде деннад гор. Грозне, К. Маркса улицагIа, 6, вахача шиъ марагара Прокопов Александр Никифоровичагара ше хьавларах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Заводской районни халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIена фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехкетохома секретара — 2-45-48; партийни оахаре, промышленника, юртбоахамел, письмойи отделий — 2-25—72; корректорски — 2-09-29.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23, зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-29.

«Грозненский рабочий» издательства типография. Революции проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02269. Заказ № 6048.

ИНДЕ СЕРДАЛИ БОАДОНАШИ

Бомбейски порта кемаш сецача моттигашка саббаре хьатIайоагIа езача металлически балванхаех етта йола машиннаькъа состав. Болванкаш тIара лоацца йоазув деша кхуьса: «Паччахьалкхен металлургически завод, Бхилаи». Цул тIехьагIа цу завода а Инде дукхача кхыча паччахьалкхен предприятей а фирмени белгалонаш кхы дуккхаза а айра сона мехкарча наьхъашка.

Халкъа боахама эгара лоархIамегIара доакъош чу а доацаш 160 совгIа паччахьалкхен компани я хIанз укх сахьате мехка чухь, яхаш, хоам бу индийски статистико. «Хиндустан стил» яхача йоккхагIча паччахьалкхен цхьан металлургически объединене дакъа а мехка акционерни капиталах 17 процент [illegible].

Къамаш лоIаме Инди дийнъара даьхье малагIча доархIаме я паччахьалкхен сектор? Колонизатораш лелхабьчуза тIехьагIа мехк дегIабара практико боккъонца хьахьекхаз социально-экономически прогресса низ бола цIарацIура из хилар. Дуккьала паччахьалкхен сектор я дукха а вай ханара индустриальни комплекси хьее низ кхаьчар. Паччахьалкхен сектор бахьан долаш юха хьахиннад мехка еза-йоккха машиностроени, электромашиностроени, точни приборостроени, мехкдаьтта даккхар, иштта кхыдараш санна дола вай ханарча производства доакъош. Дика экономически хьокхамаш а доаш балхаш ду дукхача паччахьалкхен предприятешa. Болх беш йолча 27 паччахьалкхен предприяте аххa 1962—63 боахама шера 152 миллион рупий цIена пайда белар мехка.

Цхьабакъда, неоколониализмацеи чурча реакцеиен Iалаьмате чIоагIа къовсам а латташ мара хьахилац индийски аьтта бердадар хьакхоллар.

Индерча этара хьарагIарча реакционни организацееx «индийски шиъ тайпарара фашизм» я из оалар Джавахарлал Неру. Из бакъда, Инде къахьегама халкъа этара лирагIа бола моастагIий — индийски «ультра» цкъа мо дуккхаза а гIийртаб шиъ лоIамерча, нейтралистски дегIаахара новкъара мохк бакха. Эггара чIоагIагIа ух тIагIерташ хиннар гIорваьнна вола паччахьалкхен деятель Джавахарлал Неру вар.

Инде тIолла со лелача хана сена дукххаза а бIаргаьйнай вIашагIъетталуш массе тайпарара «ультра» тоабаш. Правительствана духьалара лозунгаш хьайкаеш, шоашца барта боацараш берриган а йоабань дIабаха беза, яхаш, Iимадаш еш, шокарч етташ, когаш Iобетташ хьунзаш хулар цу хьарбаьнача наьха тоабаш. «Раштрия сваям севак санга» (РСС) агента доккхача зуламийца Махатма Ганди дийнача хана улицашка цIей оттаде гIерташ бар «ультра», сийрдадьхар цар шоай цIенош, чIоагIа кхаьрча хилар сагIазхаргашта. Джавахарлал Неру кхахкарах бероиге Инди мохк къамаш Iаржделла болча хана «ДIакхха Неру зенера чIехьаш!» яхача лозунгаца манифестаци вIашагIъеллар «ультра». Къайбаседехьарча Инде тайп-тайпарча серодашка даьнан болх беш РСС иттаж кагирхой военизированни лагераш а, цига хаьрхIа кийчбу новкIча хьала классах хаьда болча техкача наха юкъера хьагулбаь бола эзараш кагий нах. ГIар-тата айдаь нарадаш, кIоажош Iодеттилга, керте кулгаш ахухьилга, чинахой сий делга, баьччай культ-фашистски организаце ерригга уж белгалонаш геттара чIоагIа дийнъеш, йоаржаеш ба РСС-а лидераш.

Индийски «ультра» РСС ах къайлагIара организаци айхха бувзам болаш я индийски реакце «Джан сангх» яхача гучахьарча организацеца. Цу ультрареакционни [illegible] организацеца юкъера бувзам кхоачам болаш нийса хьахьекхар Къамаш конгресса цIи хезза волча деятела, Джавахарлал Неру гIулакх хьыйнаре дIахьош волча Бридж Мохана: «Нагахьа санна дына-общинни «Джан сангх» йохаль дIаяккха вай безам бале, эгара хьалхарча аргIаннача аьча дIаяккха еза РСС-а парти. Из ба «Джан сангха» тIехьа латташ бола боккха низ, цул чIоагIагIа дола дакъа, цуи чухеха отряд. Инде политически вахаре из ба кхераме, фашистски дестам».

РСС-цеи «Жан сангхцеи» цхьан флаге болх беш я «Сватантра» яха архиреакционни парти. Дж. Неру венначул тIехьагIа сватантристаша къаьстта чIоагIа тIагIертадy ерригa паччахьалкхен ограниченеш дIа а яьха, къаьст-къаьстача наьха капитала кийца мукъалуйте, хIана аьлча, йоах цар, уж ограниченеш дукьала а низ доаттабара хьакъехьарча Махатма Ганде васкеташта. Паччахьалкхен сектор юхаозара, чукьара а арахьара а политика процимпериалистически лостамгахьа организхара тIаккхуви а индийски реакце парти.

Вай ханарча Инде политически вахаре реакционни низаш секха хьувзара бахьан малагIа да? Къамаш конгресса парте тIеххьарча съезде аьрдехьарча конгрессиста К. Д. Малавия кхайкадаьча тайпара, мехка чухь реакционни низ хьанаргIа хьоазара керттера цхьа бахьан да йоккхача капитала экономически низ совбалар.

Шиъ лоIаме дегIаахa йоалелча дениз Индена белгалаара хIанзаш карагIдьннад промышленноста паччахьалкхен сектор дегIайоалалра дакъе. Цхьабакъда, цунца цхьана чIоагIъенна капиталистий класса на лакхехьа латтарий позицеш а, царех керттера ярах цхьайтта монополистически группа я — Тата, Бирла, Сингхания, Гоэнка, Хирачанд, Мафатлал, Махиндра, иштта кхыяраш. Къамаш доходах дукха а дукхагIа дола дакъа шоашта сецаду мультимиллионераша, гуш тIара боенах чухеха вай маьарг соцъьларах тарра, дегIаух цар рузкъаш. Прогрессивни индийски экономисташта гучадьннад аххa цхьан итт шера (1948—1958 шерашка) Тата концерна тIахьожаш лоаттабеш йолча компаней активаш 690 миллион рупегара 4 миллиард рупега дIакхаьча хилар, хIаьта Бирла ярaш — 222 миллион рупегара 3 миллиард рупега. Цхьаьккха боараш бола сецла аьккха, сутара я къаьст-къаьстача наьха доалахьара капитал йоаккхача хIаманна.

Хьаьвзарга вай, масала, Татай финансово-промышленни империя. Нагахьа санна моллагIча деилийски е провинциальни стеае хьо нийсделйа сапа кусок а хьаш хьийда хьо волча воагIаргва цхьа кулла, цу сапа тIара хьона бIарахьежаш хургва мультимиллионер Тата; Iа никъ бу цул заводашка хьаьча автобусашца, машиннаькъа вагонашца, дуган боалбеш кхашка балхаш деш я Тата компание хьаь агрегаташ; Калькуттерча саг лаьрхIа из валлал дукхача офисашка шоана бIаргагургьа цу фирма белгале тIалаттаи йола холодильни установкаши кепа етта машинаш. Городашкарча неонови рекламий тувсалуш йолча сердалашца чIоагIане чIоагIа тIагIертаду Татай кIадаех даь бароккъаш лукхалелга. Татай радиоаппаратураш кIеллга, Татай даьтта дуийлга, Татай иоххашца дарба делга.

Йоаккхача буржуазе цу тоабашца дагарйоалаар промышленни дегIаоэш капиталистически Инди я. Йоашта дагадоалар кхоачамдара уж хазкъа духьаларча барта ух ккыча мехкашкарча монополистически капиталаца (1952-ча шерагара денз 1963-ча шерага кхаччалца [illegible] юкъагIа а 1400 гартта сагламени яьй индийски доазол дехьарчен фирманта юкъерча сотрудничества хьакъехьа), хьалха хиннача феодальни аристократена, мехкара колониальни гIулакхаш хьалхагIа санна доацаш дIададар новкъа доаш мел бараша.

...Шаьнна социальни порядкаш лелаеш бола вах-м тахан а гIа мел баьккхача метте нийсаду Инде. Андхра-Прадеш яхача штате тIехха со вахача хана цигарча журналисташа со хьийхар «оператичи корола сайрийнарча представлене». ТIехьагIа гуча мадалара, со вига хиннавар хьалха Хайдарабада низам хиннача Усман Али-хана геттара кийчъ [illegible].

Книг-кити роудерча дворцан ца Iарашка тхо дIаккхаьчача хана сайре яр. Юхалелча санна маIарга китар баьцпара бос бола униформа а юхкаш, корто тIа IакагIа беттигаш а тохкаш низама шиъ гварди. Цхьайтта минот яьлча ена маIарга хьалхаьчар тIеm хьалетхьарча образеца йола тишъенна «форд». Хьийдда машина дIаглабахар Iуй, цхьа секунд яьлча цу чура хьара текхар уиша бараккъаш ехк туфлеш а юхкаш вола цхьа сие доаца къоано. Iуй уллув а баьнна нена мехе гIодаа хIара хийнахьарча шиъ сайрийнарча моцнене саббаре дIавахар къоано. Со вIаьла дувцилга йоацаш чIоагIа цецваьлар: из хиннавар Хайдарабада тIеххьара низам.

Цхьан хана чIоагIа тих болаш хиннача Моголай династех юхевиса ва къьнашка дунейнга йоацаш вIаьхий ва. Iалаьмате дукха дошув, дотув, жовхьараш да дворецa подвалашка къайла дIаеттадаь латтача болата тIоаргацашка, цара да дунен тIа эгара доккхагIчарех дола жовхьар а «Низам». Индийски печа йоазонаш тIа цкъа арадаьннала Усман Али-хана тIеаргадаьнна 350 миллион рупий хилнал доше ахча, 500 миллион рупе наьха жовхьараш да аьнна, хIаьта иншна дерригга рузкъа 20 миллиард рупе мала да, из хуа, дукха совгIа-миллиргIа доацаш, кхоалагIча цхе шера низам кхоачанъе шагIа Индена эмарделла [illegible] хьыча мехкий валюта массеси.

[illegible] руккъа Iоадара сага волаш шиъ са дуъ тIеххьарча Могола. Из лозар хилала чIоагIа цIаьрнинта ва. Дукха да йоацаш цхьан ювелирни фирма эксперто Книг-кити роуда даь гаиз дархIара кIезигагIа эше а кхо шу ха эшаргьа аьнна, хезача йиш а еха цIогIа ийкхар Усман Али-ханага:

— Фу душ Iа, сэр! Сога-м дац сехлорча хана нохана ахаш теда ахча.

Политически Iаьдала юкъе ца гIерташ сацар бахьан долаш центральни кадера шерра-шера 5,5 миллион рупий «пенси» ийшу тIеххьарча Могола. Хьалха хиннача аьлаита цкъа ше дукхаза аьвнадар шиъ тIеххьарча шерашка Джавахарлал Неру, хье раьза а хиле дита из пенси ийдеcна, аьнна. Цхьабакъда, «цуи возаале» цIогIа хьехьа ваьлар, со моцалла ве гIерт, сох сагIалехарг ве гIерт, яхаш...

Саг цецвоаккхаш селла чIоагIа я таханарча Индера социальни контрасташ. Индерча моллагIча городе — Бомбее, Деле, Калькутте, Мадрасе — сенний бешанашши маркашкеи хьеладаь дагIача бIаьхийча наьха тоаденнача цIеноашта уллув бIарсаго йиш я тинача аьнна кусокилгех, фанерах, картонах, машанех вIашагIйийнаь кьеча наьха некха огIагаш. Укказа электричестве а, водопровод а, канализаци а яц...

Хий доацача баькъача оагIорахьа Iалаьмате бокха ах го дIа а доацаш геттара дукха уж тайпа «цIеноаш» хагIа Бомбее. ХIара деша цу баьдеча, тIунача оагIагашка Iодеш да ираза дакъа доала бераш. Шаккха а кхоачаш хилла буаш кхача ца хилар бахьан долаш наькая шура йоацаш бус кхаинах, наисени навараца кхоаб цар наькхах доакха берaш. Нагахьа санна царех бер ца деш хьадоале из иска бIарахьежарга шиъ хилара бIаьхийча наьха бераш гIоадаьйна школе деша ухача хана. ВIаьхийча коммерсантий контораш хулаал де чуэтта е города дукхагIа вах лелача цхьан улицах наьха кога тIирс цIенбеш зIамига волча хана деша шийна дуга чани ша хIана акхха езаргьа кIаьнка.

Сихха дIаух шераш. ВIаьхийчарга чулаьтта бер хьахкув. ТIаккха цунна духьала отт капитализма болата логика: бе болх боц! Официальни статистика хьахайкадечох, вIалла бе болх боацаш 9 миллиони кIезиг-дукха мара бе болх боацаш иттаж миллионаши нах ба мехка. Доккха Iааш да цхьаккха тайпа а баха торо йоацаш бисача цу миллионаш болча нахага.

Шоай кулгашка метал лоалалеш, океански лайнераш хьалеш, сунташ етташ, аккача хьуннашка наькъаш дехкаш, дуген шекара тростники хьалкхеш болча Инде къахьегама наха тIа-тIа дикагIа кхетаду тIагIертта шоаш къовсам лоаттабарца мара Iалаьмате йоккха социальни пирамида йохаргIйоацилга.

Дж. Неру гIулакх дIахоьеш вола Лал Бахадур Шастри корте латташ йолча керлача кабинето дIакхайкаьяьй мохк прогрессивни дегIабоалабаре хьаптанто ше тIехьа хилар. Цкъа ше къамеьл деш Шастре аьлар: «Вайна хьалхашка латтача проблемех эгара Iаьапера проблема я хIанз а вай мехкарча инализаш болча хаха тIалаттаи йола йоккха къеа. КIезигачи наха рузкъаш шоашта кара а ххухьаш, вокхаш Iазане а болаш дола хьал хургдац, дукхагIа нийсо бола социальни порядок оттаяро тIаккхуви хургва со».

Вл. ФЕДОРОВ.
(ТАСС).